AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2007. december 12.*

A T-101/05. és T-111/05. sz. egyesített ügyekben,

a **BASF AG** (székhelye: Ludwigshafen [Németország], képviselik: N. Levy barrister, J. Temple Lang solicitor és M^e^C. Feddersen ügyvéd)

felperesnek (T-101/05. sz. ügy),

az **UCB SA** (székhelye: Brüsszel [Belgium], képviselik: J. Bourgeois, J.-F. Bellis és M. Favart ügyvédek)

felperesnek (T-111/05. sz. ügy)

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselik: a T-101/05. sz ügyben A. Whelan és F. Amato, valamint a T-111/05. sz ügyben kezdetben: O. Beynet és F. Amato, később: X. Lewis és F. Amato, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

* Az eljárás nyelvei: angol és francia.

az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-2/37.533 – kolin-klorid-ügy) 2004. december 9-én hozott, 2005/566/EK bizottsági határozat (összefoglalva: HL 2005. L 190., 22. o.) megsemmisítésére, illetve a határozatban a felperesekkel szemben kiszabott bírságok csökkentésére irányuló kérelem tárgyában,

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (második tanács),

tagjai: A. W. H. Meij elnökként eljáró bíró, N. J. Forwood és S. Papasavvas bírák,

hivatalvezető: C. Kantza tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2007. február 13-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita előzményei és a megtámadott határozat

1 Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-2/37.533 – kolin-klorid-ügy) 2004. december 9-én hozott, 2005/566/EK határozatában (összefoglalva: HL 2005. L 190, 22. o.; a továbbiakban: határozat) a Bizottság megállapította, hogy számos vállalkozás megsértette az

EK 81. cikk (1) bekezdését és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikkét, amennyiben megállapodások és összehangolt magatartások olyan egységében vettek részt, amelynek tárgya ármeghatározás, piacfelosztás és a versenytársakkal szembeni összehangolt fellépés volt az EGT kolin-klorid-piacán (a határozat első cikke).

2 Az érintett terméket illetően a Bizottság kifejti, hogy a kolin-klorid a vízben oldódó komplex B vitaminok (B4-vitamin) csoportjába tartozik. Elsősorban a takarmányiparban (szárnyasok és sertések) használják élelmiszer-adalékanyagként. 70%-os vizes oldat formájában, vagy szárított gabonafélékhez vagy szilícium-dioxidhoz keverve, 50–60%-os porlasztott formában kerül forgalomba. A kolin-klorid takarmány-adalékanyagként fel nem használt részét, a még nagyobb tisztaságú anyag elérése érdekében finomítják (gyógyszerészeti minőség). A gyártókon kívül a kolin-klorid piaca érinti egyrészt a feldolgozókat, akik a terméket folyékony formában szerzik be a gyártóktól, és kevert kolin-kloriddá alakítják a gyártó, vagy saját maguk számára, másrészt a forgalmazókat.

3 A határozat (3) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság vizsgálatot indított a világméretű kolin-klorid-ágazatot illetően, miután 1999 áprilisában engedékenységi intézkedés alkalmazására irányuló kérelmet nyújtott be hozzá egy amerikai gyártó, a Bioproducts. A vizsgálat az 1992-től 1998 végéig tartó időszakra vonatkozott. A határozat (45) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti, hogy a kanadai gyártó, a Chinook már felvette a Bizottsággal a kapcsolatot 1998. november 25-én, december 3-án és 16-án a szóban forgó kartellel kapcsolatban, azonban akkor nem indított vizsgálatot.

4 Az EGT-t illetően a szóban forgó kartell a határozat (64) preambulumbekezdése szerint két különböző, de szorosan kapcsolódó szinten valósult meg: világ- és európai szinten. Világszinten a következő gyártók: a Bioproducts (Amerikai Egyesült Államok), a Chinook (Kanada), a Chinook Group Limited (Kanada), a DuCoa (Amerikai Egyesült Államok), a BASF AG (Németország), az UCB SA (Belgium) és a felperesek, az Akzo Nobel csoport (Hollandia) öt vállalkozása (közvetlenül vagy

közvetve) versenyellenes magatartást folytattak 1992 júniusa és 1994 áprilisa között. E magatartások tárgya lényegében az árak világszintű, illetve különösen az EGT területén történő emelése, és a feldolgozók ellenőrzése volt – különösen az EGT területén – azzal a céllal, hogy biztosítsák, hogy ez utóbbiak nem veszélyeztetik az áremeléseket, amelyekben megállapodtak, és felosszák a világpiacokat oly módon, hogy az észak-amerikai gyártók európai piacról történő kivonulásáért cserébe az európai gyártók kivonulnak az észak-amerikai piacról. A Bizottság a kartell kilenc világszintű megbeszélését azonosította 1992 júniusa (Mexikóváros, Mexikó) és 1994 áprilisa (Johor Bahru, Malajzia) között. A legjelentősebb ezek közül az 1992 novemberében Ludwigshafenben (Németország) tartott megbeszélés.

5 Csak az európai gyártók (a BASF AG, az UCB SA és az Akzo Nobel csoport öt vállalkozása) vettek részt azokon a megbeszéléseken, amelyek európai szinten valósították meg az 1994 márciusától 1998 októberéig tartó kartellt. A Bizottság tizenöt megbeszélést azonosított 1994 márciusa (Schoten, Belgium) és 1998 októbere (Brüsszel, Belgium, vagy Aachen, Németország) közötti időszak tekintetében. A határozat (65) preambulumbekezdése szerint e megbeszélések a világszinten kötött megállapodás követését szolgálták. Céljuk az áraknak az EGT egész területén történő rendszeres emelése volt, valamint a piacok felosztása, illetve az egyéni vásárlók kiszolgálása, valamint az európai feldolgozók ellenőrzése az emelt szintű árak fenntartása céljából.

6 A Bizottság értékelése szerint a világszintű és az európai szintű megállapodások az EGT-t illetően mind egy globális tervbe illeszkedtek, amely meghatározta a kartell tagjainak magatartását, és korlátozta az egyéni kereskedelmi magatartásukat az egységes versenyellenes gazdasági cél követése – azaz az EGT-n belüli verseny szokásos feltételeinek torzítása – érdekében. A Bizottság szerint tehát a világ- és európai szinten kötött megállapodásokat az EGT vonatkozásában összetett, folyamatos és egységes jogsértésnek kell tekinteni, amelyben az észak-amerikai gyártók bizonyos ideig, az európai gyártók pedig a szóban forgó időszak egésze alatt részt vettek.

7 A határozat címzettjeinek meghatározását illetően a Bizottság a határozat (166) preambulumbekezdésében kifejtette, hogy az Akzo Nobel csoport öt vállalkozásának (a továbbiakban együtt: Akzo Nobel), a BASF-nak, a Bioproducts-nak, a Chinooknak, a DuCoának és az UCB-nek kell a felelősséget viselniük a jogsértésért. Ugyanakkor az Ertisa, egy spanyol vállalkozás, amelynek 50%-os a részesedése a spanyol piacon, nem szerepelt a határozat címzettjei között, mivel a Bizottság a (178) preambulumbekezdésben úgy találta, hogy a bizonyítékok összességükben nem elegendőek a felhozott tényekért való felelőssége megállapításához.

8 A határozat 3. cikkében a Bizottság elrendelte, hogy a címzett vállalkozások azonnal vessenek véget a határozat 1. cikkében meghatározott jogsértéseknek, amennyiben ezt még nem tették meg, és a jövőben tartózkodjanak a megállapított jogsértő cselekmények és magatartások megvalósításától, valamint minden olyan intézkedéstől, amelynek célja vagy hatása ezekkel azonos vagy egyenértékű lenne.

9 A bírságok kiszabását illetően a Bizottság úgy találta, hogy az észak-amerikai gyártók (a Bioproducts, a Chinook és a DuCoa) legkésőbb 1994. április 20-ig, a Johor Bahru-ban tartott megbeszélést követően véget vetettek a jogsértésben való részvételüknek (lásd a fenti 4. pontot). A határozat (165) preambulumbekezdése szerint a Bizottság nem rendelkezett arra utaló bizonyítékokkal, hogy sor került volna további megbeszélésekre vagy kapcsolatfelvételre, amelyben az észak-amerikai gyártók részt vettek volna, és amelyek révén megszabták volna az EGT területére vonatkozó árakat, vagy megerősítették volna az eredeti ígéretüket, miszerint nem exportálnak Európa irányába. Mivel a Bizottság e jogsértéssel kapcsolatos első jogi aktusa 1999. május 26-i keltezésű, azaz több mint öt évvel későbbi, mint az észak-amerikai gyártók részvételének vége, a Bizottság nem szabott ki e gyártókkal szemben bírságot az eljárások időtartamának korlátozásáról, valamint az Európai Gazdasági Közösség szállításra és versenyre vonatkozó szabályai alapján kezdeményezett szankciók végrehajtásáról szóló, 1974. november 26-i 2988/74/EGK tanácsi rendelet 1. cikkével (HL L 319, 1. o., magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 61. o.) és az [EK] 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 25. cikkével összhangban.

10 Ugyanakkor, mivel az európai gyártók részvétele 1998. szeptember 30-ig tartott, a Bizottság összesen 66,34 millió euró bírságokat szabott ki velük szemben.

11 A bírságok összegét a Bizottság a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatása (HL 1998. C 9., 3. o., magyar nyelvű különkiadás: 8. kötet, 1. fejezet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás), valamint a kartellügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló közleménye (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: az 1996-os engedékenységi közlemény) alapján határozta meg.

12 A határozat (187) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejtette az általános kritériumokat, amelyek alapján meghatározta a bírságok összegét. Kifejezte abbéli szándékát, hogy a jelen eset valamennyi körülményét figyelembe vegye, különösen a jogsértés súlyát és időtartamát, hogy kellő elrettentő erőt biztosítson a bírságnak, hogy esetről esetre értékelje a vállalkozások jogsértésben játszott szerepét, valamint hogy figyelembe vegye többek között az esetleges enyhítő és súlyosító körülményeket, és adott esetben alkalmazza az engedékenységi közleményt.

13 A jogsértés súlyát illetően a Bizottság figyelembe vette annak jellegét (árrögzítés, piacfelosztás, vevők elosztása, versenytársakkal szembeni összehangolt fellépés), a jogsértésnek a végrehajtásából, illetve az érintett földrajzi piac méretéből (az EGT teljes területe) adódóan a piacra gyakorolt tényleges hatását, és arra a következtetésre jutott, hogy a határozat címzettjeiként szereplő vállalkozások az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének különösen súlyos megsér-

tését követték el (a határozat [190]–[198] preambulumbekezdése). A súlyosság e foka indokolja az iránymutatás értelmében a 20 millió eurónál nagyobb összegű bírság kiszabását. A Bizottság ugyanakkor a határozat (199) preambulumbekezdésében kifejti, hogy figyelembe veszi az EGT-n belüli kolin-klorid-piac viszonylag alacsony értékét (52,6 millió euró 1997-ben, a jogsértés utolsó teljes évében).

14 A bírságok kiindulási összegének meghatározása érdekében a Bizottság jelezte, hogy az érintett vállalkozások tekintetében eltérő bánásmódot fog alkalmazni annak érdekében, hogy figyelembe vegye ezek tényleges gazdasági lehetőségét arra, hogy a versenyt jelentősen korlátozzák. Így figyelembe véve, hogy a jogsértés világszinten kezdődött észak-amerikai társaságok részvételével, amelyek – többek között – beleegyeztek abba, hogy kivonulnak az európai piacról, a Bizottság úgy találta, hogy a jogsértésben részt vevő vállalkozások jelentőségét a világpiaci részesedésük alapján kell meghatározni (a határozat [200] és [201] preambulumbekezdése).

15 Ekképpen az 1997-es világpiaci részesedések alapján a Bizottság a Chinook-ot a 19,3%-os piaci részesedésével az első csoportba, a DuCoa-t a 16,3%-os piaci részesedésével a második csoportba, az UCB-t, a Bioproducts-ot és az Akzo Nobelt a rendre 13,4%-os, 12,2%-os és 12%-os piaci részesedésükkel a harmadik csoportba, a BASF-et pedig a 9,1%-os piaci részesedésével a negyedik csoportba sorolta. E besorolást követően meghatározott kiindulási összeg az UCB esetében 12,9 millió euró, a BASF esetében pedig 9,4 millió euró volt. E kiindulási összegeket a Bizottság az első csoport esetében meghatározott 20 millió euró kiindulási összeg alapján határozta meg (a határozat [201] és [202] preambulumbekezdése).

16 A kellő elrettentő hatás biztosítása érdekében a Bizottság – tekintettel a felperesek 2003-as forgalmára (3 milliárd euró az UCB esetében és 33,4 milliárd euró a BASF esetében) – 2-szeres szorzóval emelte a BASF-fel szemben kiszabott kiindulási összeget (a határozat [203] preambulumbekezdése).

17 Ezt követően a Bizottság a kiindulási összeget valamennyi felperessel szemben – az elrettentési tényezők alkalmazását követően meghatározott – 10%-kal emelte a jogsértés valamennyi teljes éve tekintetében, és 5%-kal valamennyi további hat hónapnál hosszabb, de egy évnél rövidebb időtartam tekintetében. Mivel a jogsértés legalább 5 év 11 hónapig tartott (1992. október 13-tól 1998. szeptember 30-ig), a Bizottság 55%-kal emelte a kiindulási összeget. Így a kiszabott bírság alapösszege a BASF esetében 29,14 millió euróban, és az UCB esetében 20 millió euróban került megállapításra (a határozat [206] és [207] preambulumbekezdése).

18 A Bizottság a BASF-fel szemben visszaesés címén súlyosító körülményként értékelte, hogy már két alkalommal is címzett neki ugyanilyen jellegű versenyellenes magatartás miatt tiltó határozatot. Az [EK 81.] cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/26.267 – színezőanyagok-ügy) 1969. július 24-én hozott, 69/243/EGK bizottsági határozatról (HL L 195., 11. o.), illetve az [EK 81.] cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.865 – PVC-ügy) 1994. július 27-én hozott, 94/599/EK bizottsági határozatról (HL L 239., 14. o.) van szó. E körülmény a BASF esetében meghatározott alapösszeg 50%-os emelését vonta maga után, amely összeg így 43,71 millió euróban került megállapításra (a határozat [208] és [219] preambulumbekezdése).

19 Miután elutasította a felperesek számos enyhítő körülményként felhozott érvét, amelyek a jogsértés korábbi abbahagyására, a megállapodás végre nem hajtására, a hosszan elhúzódó vizsgálatra, az ágazatban fennálló válságra, valamint a jogsértésben részt vevő alkalmazottakkal szemben alkalmazott fegyelmi intézkedésekre alapultak egy, a megfelelésre irányuló program alkalmazása céljából, a Bizottság csökkentette az UCB esetében kiszabott bírságot az 1996-os engedékenységi közlemény keretén kívüli hatékony együttműködésért. Pontosabban az UCB tájékoztatta a Bizottságot 1999. július 26-án az európai szintű jogsértés fennállásáról, megnevezve kilenc találkozót, amelyekre 1994 márciusa és 1998 októbere között került sor, míg a Bizottság csupán a világszintű kartellel kapcsolatos információkkal rendelkezett. E tényre tekintettel a bírság alapösszegének 25,8%-os csökkentésére került sor, amely így 14,84 millió euróban került meghatározásra (a határozat [218] és [219] preambulumbekezdése).

20 Az 1996-os engedékenységi közlemény alkalmazását illetően a Bizottság kifejti a határozat (220) preambulumbekezdésében, hogy valamennyi felperes együttműködött az eljárás különböző szakaszaiban.

21 Az 1999. május 26-i információkérésre válaszként a BASF (a három európai gyártó közül elsőként szolgáltatva önként bizonyítékokat) 1999. június 15-én benyújtott egy jelentést, amelynek a G. része a kolin-kloridra vonatkozott. Mivel azonban a feltett kérdések nem vonatkoztak erre a termékre, a Bizottság úgy értékelte a határozat (221) bekezdésében, hogy az említett jelentés G. része bizonyítékok önkéntes nyújtásának minősül az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza értelmében. Ugyanez a helyzet a BASF által 1999. június 23-án benyújtott dokumentumok esetében, amelyek a ludwigshafeni találkozóval kapcsolatos bizonyítékokat tartalmaztak (a határozat [221] preambulumbekezdése).

22 E bizonyítékok értékének vizsgálatát illetően a Bizottság kiemeli, hogy a Chinook és a Bioproducts által korábban benyújtott bizonyítékok már önmagukban nyilvánvalóan elegendőek voltak ahhoz, hogy az 1996-os engedékenységi közlemény B. szakasza értelmében döntő bizonyítéknak minősüljenek. A Bioproducts által 1999. május 7-én benyújtott bizonyítékok alapján küldött a Bizottság 1999. június 22-én kifejezetten a kolin-kloridra vonatkozó információkérést. Ugyanakkor a BASF jelentésének G. része – a már rendelkezésre álló információk miatt korlátozott jelentősége ellenére – tekinthető úgy, mint a világszintű jogsértés fennállását megerősítő elem az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakaszának értelmében. Az európai megállapodásokat illetően a Bizottság kiemeli, hogy a BASF csupán azt fejtette ki, hogy az európai gyártók erőfeszítései ellenére tényleges megállapodást sem kötöttek, illetve hajtottak végre. A BASF által 1999. július 16-án közölt információk nem tartalmaztak olyan elemet, amelyek hozzájárultak volna a jogsértés megállapításához, és mindenképpen az 1999. június 22-i információkérésre adott válasznak minősül. A továbbiakat illetően a Bizottság előadja, hogy a BASF a 2002. augusztus 30-i információké-

résre válaszul adott, 2002. november 4-i információközlése csupán igen korlátozott jelentőségű két találkozó tekintetében. Egyébként a BASF – miután megkapta a kifogásközlést – tájékoztatta a Bizottságot, hogy nem vitatja a tények valóságtartamát. E tényezők alapján a Bizottság a BASF-fel szemben egyébként kiszabott bírság összegét 20%-kal csökkentette (a határozat [221]–[226] preambulumbekezdése).

23 Az UCB-t illetően a Bizottság elismerte, hogy az 1999. július 26-án nyújtott információk (lásd a fenti 19. pontot) lényeges hozzájárulást jelentettek az európai szintű jogsértés megállapításához, annak ellenére, hogy egy 1995 és 1998 közötti időszakból származó dokumentumot sem nyújtottak be. Ugyanakkor a Bizottság nem találta hasonló jelentőségűnek az 1999. szeptember 21-i kiegészítő információadást. Ráadásul a világszintű kartellben való részvétel vitatása miatt a Bizottság nem részesítette az UCB-t bírságcsökkentésben a tények nem vitatásáért. Ezen indokokkal a Bizottság az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza alapján az UCB-vel szemben egyébként kiszabott bírság összegét 30%-kal csökkentette (a határozat [227]–[231] preambulumbekezdése).

24 Ezen eljárást követően a felperesekkel szemben kiszabott bírságok a következőképpen kerültek meghatározásra:

– 34,97 millió euró a BASF esetében;

– 10,38 millió euró az UCB esetében.

Az eljárás és a felek kérelmei

25 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2005. február 25-én (T-111/05. sz., UCB kontra Bizottság ügy) és március 1-jén (T-101/05. sz., BASF kontra Bizottság ügy) benyújtott keresetlevelükkel a felperesek előterjesztették a jelen kereseteket.

26 Az Akzo Nobel – amely szintén a határozat címzettje – 2005. március 2-án (T-112/05. számon nyilvántartásba vett) keresetlevelet nyújtott be az Elsőfokú Bíróság Hivatalához e határozat ellen.

27 Az írásbeli kérdésekre válaszul küldött, 2006. július 25-i levelében a BASF arról tájékoztatta az Elsőfokú Bíróságot, hogy eláll az első és a hetedik jogalapjától.

28 Az Elsőfokú Bíróság második tanácsának elnöke 2006. szeptember 7-i végzésével a felek meghallgatását követően úgy határozott, hogy egyesíti a T-101/05. és T-111/05., valamint T-112/05. sz. ügyeket a szóbeli szakasz lefolytatása és az ítélethozatal céljából az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 50. cikkével összhangban.

29 Az előadó bíró jelentése alapján az Elsőfokú Bíróság úgy határozott, hogy megnyitja az eljárás szóbeli szakaszát, és a pervezető intézkedések keretében a felekhez írásban kérdést intézett.

30 Miután a tárgyalás folyamán ezzel kapcsolatban meghallgatta a feleket, az Elsőfokú Bíróság a T-112/05. sz. ügyet ítélethozatal céljából elkülöníti a T-101/05. és T-111/05. sz. ügyektől az eljárási szabályzat 50. cikkével összhangban.

31 A T-101/05. sz. ügyben a BASF azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– semmisítse meg vagy számottevően csökkentse a határozattal kiszabott bírságot;

– a Bizottságot kötelezze a költségek, valamint a BASF jelen üggyel kapcsolatban felmerült egyéb költségeinek viselésére;

– hozzon meg minden általa szükségesnek talált intézkedést.

32 A T-111/05. sz. ügyben az UCB azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– semmisítse meg a határozatot, vagy legalább semmisítse meg vagy számottevően csökkentse a kiszabott bírságot;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

33 A Bizottság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– utasítsa el a keresetet;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

1. *Előzetes észrevételek*

34 A BASF öt jogalapra hivatkozik, amelyekben a Bizottságnak az értékelését vitatja, amely először is a kiszabott bírság elrettentő erejére, másodszor a bírság összegének a visszaesés miatti növelésére, harmadszor a közigazgatási eljárás folyamán tanúsított együttműködésére, negyedszer az átfogó csökkentésre, amelyben az 1996-os engedékenységi közleménytől függetlenül kellett volna részesülnie, és ötödször a világ- és európai szintű megállapodások egységes és folyamatos jogsértésnek minősítésére vonatkozik.

35 Az UCB három jogalapra hivatkozik, amelyek a világ- és európai szintű megállapodások egységes és folyamatos jogsértésnek minősítésével kapcsolatban elkövetett hibára, az 1996-os engedékenységi közlemény hibás alkalmazására, és másodlagosan e közlemény megsértésére alapulnak, abban az esetben is, ha az Elsőfokú Bíróság a világ- és európai szintű megállapodásokat egységes és folyamatos jogsértésnek minősítené.

36 Először is meg kell vizsgálni a BASF által felhozott első négy jogalapot, majd a jogsértés egységes és folyamatos jellegével kapcsolatos közös jogalap alátámasztására előadott érvek megalapozottságát kell értékelni, és végül az UCB második és harmadik jogalapján kell megvizsgálni.

2. *A BASF által felhozott első jogalapról: a bírság összegének elrettentés címén való 100%-os emelése sérti a 17. és az 1/2003 rendeletet, valamint az iránymutatásokat*

A felek érvei

37 Keresetlevelében a BASF három jogalapot hozott fel a bírság összegének elrettentés címén történt emelése ellen. Először is ezen emelés ellentétes az [EK 81.] és [EK 82.] cikk végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) tanácsi rendelettel (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás: 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.), valamint az 1/2003 rendelettel és az iránymutatásokból eredő jogos elvárásokkal. Másodszor a Bizottság nem vizsgálta, hogy a BASF magatartására tekintettel szükséges-e az e címen történő emelés. Harmadszor ezen emelés nem összeegyeztethető az 1996-os engedékenységi közlemény alkalmazásával.

38 A tárgyalás során a BASF elállt a jelen jogalap első és harmadik részétől. A második rész keretében úgy érvel, hogy a Bizottságnak meg kell vizsgálnia mielőtt valamely bírság összegét elrettentés céljából emelné, hogy ezen emelés szükséges-e a szóban forgó vállalkozás esetében a visszaesés valószínűségére tekintettel. A vállalkozás mérete nem releváns szempont ezen értékelés szempontjából. Azonban más elemek utalhatnak a vállalkozás jövőbeni magatartására. Egy nagy vállalkozásnak kevésbé van szüksége elrettentésre, például a csoportos kereseteknek való kitettsége vagy a tőzsdei értékére gyakorolt esetleges hatás miatt. Az elrettentés szükségességét nem a vállalkozás teljes mérete, hanem a sajátos hozzáállása alapján kell értékelni. A Bizottság az említett emelést csak a BASF világszintű forgalmára hivatkozással indokolta.

39 Mivel a bírság végső összege alapján állapítható csak meg, hogy a szankció elrettenti-e a vállalkozást a jövőbeni jogsértések elkövetésétől, a BASF úgy érvel, hogy a bírság elrettentés céljából történő emelésének szükségességét a bírság kiszámítását követően kell értékelni, és nem valamely köztes szakaszban. Ráadásul a bírság összegének ilyen emelését valamennyi társaság hozzáállására tekintettel kellene megindokolni (a

kifogásközlésben és a határozatban egyaránt). Ezenfelül a Bizottságnak a határozat elfogadásának időpontjában figyelembe kellene vennie azon bírságokat, amelyeket az érintett vállalkozásnak harmadik országokban kell megfizetnie hasonló jogsértésért. A BASF hozzáfűzi, hogy a Bizottság tévesen növelte a bírság összegét a teljesen független piacokon folytatott tevékenységek alapján. A BASF kiemeli, hogy esetében nem volt szükség a bírság összegének elrettentés céljából történő további emelésére. Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 – vitaminok-ügy) 2001. november 21-én hozott 2003/2/EK bizottsági határozatot (HL 2003. L 6, 1. o.) követően a BASF példa nélküli intézkedéseket hozott annak érdekében, hogy semmi ilyen jogellenes magatartás ne ismétlődjön meg a jövőben, amint azt ki is fejtette a kifogásközlésre adott válaszában. A közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködése, valamint azok a bírságok, amelyeket a vitaminok-ügyet követően harmadik országokban kellett fizetnie, tanúsítják az elrettentés szükségességének hiányát. A határozat pedig nem tartalmaz olyan elemeket, amelyek kétségbe vonhatnák a BASF érvelését.

40 A BASF szerint míg a Bizottság fenntartja, hogy az elrettentés a jogsértés súlyosságának, és nem az egyes vállalkozások magatartásának eleme, nem magyarázza meg, hogy bizonyos vállalkozások esetében nagyobb mértékben növelte meg a bírságokat az elrettentés érdekében. A BASF hozzáfűzi, hogy tekintettel a történtekre és a jelen ügynek a fenti 39. pontban hivatkozott vitaminok-üggyel való összekapcsolódására, a 2003/2 határozatot nem lehetett volna relevánsnak tekinteni sem a BASF-fel szemben kiszabott bírság összegének kiszámítását, sem az elrettentés kérdésének értékelését illetően, mivel a Bizottság nem indokolta meg, hogy miért nem egységes határozatot hozott a vitaminokkal kapcsolatos kartellek ügyében.

41 A Bizottság azon érvére válaszul, amely szerint az ártatlanság vélelme megakadályozza a jövőbeni jogsértő magatartás értékelését, a BASF kiemeli, hogy a releváns kérdés az, hogy azon vállalkozás esetében, amely tudatában van a magatartása jogel-

lenes jellegének, intézkedéseket hoz ennek megismétlődése ellen, szükség van-e további elrettentésre. Ezen értékelés nem kapcsolódik az ártatlanság vélelméhez.

42 A Bizottság vitatja e jogalap megalapozottságát.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

43 Emlékeztetni szükséges arra, hogy a 17. rendelet 15. cikkében, valamint az 1/2003 rendelet 23. cikkében meghatározott szankcióknak egyaránt célja a jogsértő magatartások megbüntetése, illetve azok megismétlésének megelőzése. A bírság egyik célja tehát az elrettentés (az Elsőfokú Bíróság T-15/02. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-497. o.; a továbbiakban: a vitaminok-ítélet] 218. és 219. pontja).

44 E célt a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjában nevezi meg, amely szerint „[…] a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású”.

45 Továbbá a bírságok elrettentő hatása egyike azon elemeknek, amelyek függvényében a jogsértések súlyosságát értékelni kell (a Bíróság C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-4411. o.] 33. pontja).

46 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy a bírság kiindulási összegének a BASF esetében történő növelésekor a Bizottság nem értékelte a visszaesése valószínűségét. Amint az a határozat (203) preambulumbekezdéséből kitűnik (lásd a fenti 16. pontot), a Bizottság kizárólag a vállalkozás méretét vette figyelembe.

47 Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a BASF részéről történő visszaesés valószínűsége értékelésének hiánya nem érinti e növelés jogszerűségét. Az állandó ítélkezési gyakorlat elismerte, hogy a vállalkozás mérete releváns értékelési tényező a bírság összegének megállapítása során. E tényező felhasználható az érintett vállalkozás piacra gyakorolt hatásának mutatójaként (lásd a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 233–236. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

48 Azon szakaszt illetően, amikor a bírság elrettentő hatásának biztosítása érdekében értékelni kell a szorzó alkalmazásának szükségességét, elegendő megjegyezni, hogy az elrettentés követelményeinek a bírság összege megállapítására irányuló egész folyamat alapjául, és nem csupán annak valamely adott szakasza alapjául kell szolgálniuk (a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 238. pontja).

49 E szorzó jelen ügy körülményei között történő alkalmazásának szükségességét illetően meg kell jegyezni, hogy a BASF 2003-ban elért teljes forgalma 33,4 milliárd euró volt, ami a vállalkozás jelentős méretét támasztja alá, messze meghaladva az UCB és az Akzo Nobel méretét.

50 A fentiekből következik, hogy a Bizottság nem sértette meg a 17. és az 1/2003 rendeletet. Ezenkívül nem tért el az iránymutatástól, amikor a BASF mérete alapján úgy találta, hogy az elrettentés céljából szükséges a 9,4 millió euró kiindulási összeget a kétszeresére, 18,8 millió euróra növelni.

51 A BASF által a visszaesés megelőzése érdekében elfogadott intézkedéseket, az általa tanúsított együttműködést és a rá harmadik országokban kirótt büntetéseket illetően meg kell vizsgálni, hogy e körülmények milyen mértékben kívánják meg, hogy a Bizottság csökkentse a bírságot az elrettentés követelményeinek BASF esetében történő értékelése keretében.

52 A BASF által a visszaesés megelőzése érdekében elfogadott intézkedéseket illetően meg kell állapítani, hogy – a versenyjogi szabályoknak való megfelelésre irányuló intézkedések jelentősége ellenére – az elkövetett jogsértés megtörténtén ezek nem változtatnak. Így a megfelelésre irányuló program érintett vállalkozás általi elfogadása nem kötelezi a Bizottságot arra, hogy e körülmény miatt csökkentse a bírságot (a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 266. és 267. pontja). E körülmények között el kell utasítani azon állítást, amely szerint a 2003/2 határozattal kiszabott bírságokat követően nem volt szükség a BASF elrettentésére a kolin-kloriddal kapcsolatos tevékenységeit illetően. Az egyéb vitaminkészítményekkel kapcsolatos különböző versenyellenes tevékenységek miatt a BASF-fel szemben kiszabott bírság szintén nem változtat az elkövetett jogsértés megtörténtén, és ennélfogva nem kötelezi a Bizottságot a bírság e címen történő csökkentésére.

53 A harmadik országokban kapott büntetéseket illetően ki kell emelni, hogy a Bizottság által a bírságok összegének meghatározásakor követhető elrettentési cél annak biztosítására irányul, hogy a vállalkozások a Közösségben, illetve az EGT-ben végzett tevékenységük során tiszteletben tartsák a Szerződés által meghatározott versenyszabályokat. Ebből az következik, hogy a közösségi versenyszabályok megsértése miatt kiszabott bírságok elrettentő erejét nem lehet kizárólag a bírsággal sújtott vállalkozás egyedi helyzete függvényében megítélni, sem annak függvényében, hogy betartja-e az EGT-n kívüli harmadik államokban rögzített versenyszabályokat (lásd a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 269. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

54 A BASF által a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködést illetően a Bizottság elismerte ezen együttműködés tényét, és azt az 1996-os engedékenységi közlemény alkalmazása keretében bírságcsökkentésekkel viszonozta (lásd ebben az értelemben a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 268. pontját). Ennélfogva annak kérdését, hogy ez az együttműködés esetleg nagyobb bírságcsökkentéseket érdemelt volna-e, a harmadik jogalap keretében kell vizsgálni.

55 Következésképpen az első jogalapot el kell utasítani.

3. *A BASF által felhozott második jogalapról: a bírság összegének a visszaesés miatti 50%-os növelése, valamint e növelés téves kiszámítása miatt a jogbiztonság és az arányosság elvének megsértése*

A felek érvei

56 A BASF úgy érvel másodlagosan, hogy a 17. és a 1/2003 rendeletek nem nyújtanak egyértelmű jogalapot a bírság visszaesés miatti növelésére. Mivel a jogsértések, amelyek miatt a BASF-fel szemben 1969-ben és 1994-ben bírságot szabtak ki, egyáltalán nem érintik a határozat tárgyát képező jogsértés súlyát vagy időtartamát, a Bizottság megsértette a jogbiztonság elvét, amikor figyelembe vette e büntetéseket. A 2988/74 rendeletből, az 1/2003 rendelet 25. cikkéből, valamint a jogbiztonság elvéből következik, hogy a visszaesés miatti büntetésre elévülési szabályoknak kell vonatkozniuk az abszurd eredmények elkerülése érdekében, mint ahogyan az északamerikai gyártókkal szemben nem került bírság kiszabásra az 1994-ben tanúsított jogellenes magatartásuk elévülése miatt, míg a BASF-t olyan jogsértésért büntetik, amely 1964-ben történt. Általában ésszerűtlen volna, hogy valamely vállalkozást nem lehet megbüntetni az öt évvel korábban elkövetett jogsértésért, azonban súlyosabban lehet büntetni egy régóta elévült jogsértés miatt. A BASF szerint bár az iránymutatás

hiányos, mivel nem jelöl meg időtartamot, amelynek elteltével a korábbi jogsértés nem vehető figyelembe visszaesés címén, a tagállamok jogszabályai rendelkeznek ilyen korlátozásról. A BASF úgy véli, hogy amennyiben a 69/243 határozatot (lásd a fenti 18. pontot) nem vették figyelembe a bírság összegének visszaesés miatti növelésekor, el kell ismerni, hogy vagy e növelés hibás, vagy a Bizottság is azon az állásponton van, hogy egy negyven évvel ezelőtt elkövetett jogsértés nem vehető e címen figyelembe.

57 A korábbi jogsértések visszaesés címén történő figyelembevételének elévülési határidejét meghatározó rendelkezés hiányában a BASF szerint a Bizottságnak a mérlegelési jogkörét ésszerűen és arányosan, egyértelműen meghatározott és releváns körülmények között kell alkalmaznia. A BASF arra hivatkozik, hogy ezen elmélet annál is inkább megalapozottnak tűnik, amennyiben a korábbi jogsértést olyan régen követték el, amikor a közösségi versenyjog még kevéssé volt ismert és értelmezett. A BASF kiemeli, hogy a Bizottság által a visszaesés címén hivatkozott második határozatot 1994-ben fogadták el, és az 1980 és 1984 közötti időszakot érintette. A Bizottság nem hivatkozhat határozathozatali eljárásának lassúságára avégett, hogy ilyen régi jogsértéseket is figyelembe vehessen visszaesés címén. Egyébként a Bizottság – helyesen – nem növelte a bírság összegét visszaesés címén a 2003/2 határozatban.

58 Ráadásul a BASF szerint a visszaesésnek egy több mint húsz évvel korábbi magatartás alapján való megállapítása feltételezi, hogy a két jogsértés azonos jellegű, ami kizárt, amennyiben különböző piacokat érintenek. Pedig ez a helyzet a jelen esetben, mivel a színezőanyagok (amelyekre a 69/243 határozat vonatkozik), a PVC (amelyre a 94/599 határozat vonatkozik) és a kolin-klorid teljesen különböző piacokat képeznek.

59 Mindenesetre a szóban forgó növelésnek a kiszámítása jogellenes, mivel a Bizottságnak az Elsőfokú Bíróság T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének (EBHT 2003., II-2473. o.) 226. és 229. pontja értelmében e növelést a vállalkozás mérete vagy az elrettentés címén történő emeléseket megelőzően (lásd a fenti 15. pont) a 9,4 millió euró kiindulási összegre kellett volna alkalmaznia, és nem a 29,14 millió euró alapösszegre (lásd a fenti 17. és 18. pontot).

60 A Bizottság kiemeli először is, hogy nem vette figyelembe a bírság kiszámításakor a BASF-nek – a 2003/2 határozat alapjául szolgáló – vitaminok-kartellben való részvételét. Hangsúlyozza továbbá, hogy a 94/599 határozatot a kolin-kloridot érintő jogsértés folyamán fogadta el. Egyébként az a tény, hogy az érintett vállalkozás nem helyesbíti a magatartását, súlyosbítja a bűnösségét az új jogsértést megállapító határozat keretében, függetlenül az első jogsértés és az azzal kapcsolatos határozat meghozatala között eltelt időtől. A Bizottság nem érti, hogy miként érinthetné a szóban forgó növelést azon tény, miszerint a BASF korábbi jogsértései a kolin-kloridtól eltérő piacokat érintettek, mivel – többek között – mindezen jogsértések jellege hasonló volt.

61 A jogbiztonság elvét illetően a Bizottság úgy érvel, hogy bírságkiszabáskor tiszteletben tartja az általános jellegű elveket, mint az arányosság elve, valamint – az ítélkezési gyakorlattal összhangban – kifejezetten a szankciók kiszabásával kapcsolatos elveket, mint a jogsértő felelősségét súlyosító vagy enyhítő körülmények elismerése. A bírság kiszámításakor a vállalkozás nem követelheti meg az enyhítő körülmények alkalmazását, miközben ugyanakkor elutasítja a súlyosító körülmények figyelembevételének lehetőségét. A visszaesést egyébként kifejezetten súlyosító körülményként említi az iránymutatás 2. címének első bekezdése, és erről a BASF-et is tájékoztatta a kifogásközlés 217. pontjában.

62 Azon tényt illetően, hogy a korábbi jogsértések igen régen történtek, a Bizottság megjegyzi, hogy az ítélkezési gyakorlat jóváhagyta az alapösszeg visszaesés címén történt 50%-os emelését egy 20 évvel korábban hozott határozat alapjául szolgáló jogsértés alapján, ami feljogosítja a Bizottságot arra, hogy a jelen esetben figyelembe vegye a 94/599 határozatot. A Bizottság szerint ez utóbbi határozat – a 69/243 határozat figyelembevétele nélkül is – elegendő a szóban forgó emeléshez. Ráadásul az a tény, hogy a 2003/2 határozat keretében a bírság kiszámításánál nem vett figyelembe bizonyos korábbi jogsértéseket, nem akadályozza meg a Bizottságot abban, hogy valamely későbbi határozat keretében ezt megtegye.

63 Az emelés hibás kiszámítására alapított jogalapot illetően a Bizottság kiemeli, hogy a BASF összetéveszti a bírság kiindulási összegét (lásd a fenti 15. pontot) és alapösszegét, amely a jogsértés súlya és időtartama alapján kerül meghatározásra (lásd a fenti 17. pontot). Ez utóbbi összegre kell alkalmazni valamennyi, súlyosító körülmények címén történő emelést a fenti 59. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélettel összhangban, amint azt a Bizottság jelezte, hogy a jelen esetben is tette.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

64 Eleve el kell utasítani a BASF érvelését, amely szerint a visszaesés megállapítása azt feltételezi, hogy a jogsértések ugyanarra a termékpiacra vonatkoztak. Elegendő ugyanis, ha a Bizottság úgy találja, hogy a jogsértések az EK-Szerződés ugyanazon rendelkezését sértették meg.

65 Meg kell továbbá állapítani, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése a vonatkozó jogalap, amely alapján a Bizottság bírságot szabhat ki a vállalkozásokra, illetve a vállalkozások társulásaira

az EK 81. és 82. cikk megsértéséért. E rendelkezések értelmében a bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni. A Bizottság a jogsértés súlyát számos tényező alapján határozza meg, amelyek tekintetében mérlegelési jogkörrel rendelkezik. A bírság meghatározása keretében a súlyosító körülmények figyelembevétele összhangban van a Bizottságnak a versenyjog tiszteletben tartása biztosításából álló feladatával (a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 24. és 25. pontja).

66 Ráadásul az elkövetett jogsértés súlyának elemzése során figyelembe kell venni az esetleges visszaesést (a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 91. pontja és a fenti 65. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 26. pontja), mivel ez utóbbi a bírság alapösszegének jelentős emelését indokolhatja (az Elsőfokú Bíróság T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 293. pontja). Ezen ítélkezési gyakorlat fényében el kell utasítani a BASF azon állításait, amelyek szerint egyrészt a korábbi jogsértései nem érintik a szóban forgó jogsértés súlyát, és másrészt nincs egyértelmű jogalapja a visszaesés címén történő emelés alkalmazásának.

67 Az esetleges visszaesés figyelembevételének lehetőségével kapcsolatos időbeli korlátozás elismerésének állítólagos kötelezettségére alapított jogalapot illetően meg kell jegyezni, hogy nem sérti a jogbiztonság elvét, hogy sem a 17. illetve az 1/2003 rendelet, sem az iránymutatás nem ír elő maximális időtartamot a visszaesés tényének megállapítására vonatkozóan. A visszaesés megállapításának és meghatározott jellemzőinek értékelése a Bizottság a bírságösszegek meghatározásakor figyelembe vehető elemek megválasztására vonatkozó mérlegelési jogkörének része. Ennek keretében a Bizottságot nem kötheti valamely esetleges elévülési idő ennek megállapítását illetően. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a visszaesés olyan lényeges elem, amelyet a Bizottságnak értékelnie kell, mivel a visszaesés figyelembevétele magatartásuk

megváltoztatására készteti az olyan vállalkozásokat, amelyek hajlamosak a versenyjogi szabályok megsértésére. A Bizottság ezért minden esetben figyelembe veheti az ilyen hajlamra utaló jeleket, beleértve a kérdéses jogsértések között eltelt időt is (a fenti 65. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 37–39. pontja).

68 A jelen esetben a Bizottság által a visszaesésre vonatkozó értékelése indokolására felhozott határozatokból (lásd a fenti 18. pontot) kitűnik, hogy a BASF megsértette a versenyjogi szabályokat az 1964 és 1967 közötti időszakban (az áremelések arányának és ezen emelések alkalmazási feltételeinek rögzítése a színezőanyagok ágazatában) és az 1980 augusztusa és 1984 májusa közötti időszakban (árcélok és kvótacélok rögzítése és az árak emelésére és annak végrehajtására vonatkozó összehangolt kezdeményezések tervezése).

69 Meg kell állapítani, hogy ez utóbbi jogsértés önmagában indokolhatja a BASF-fel szemben kiszabott bírság alapösszegének 50%-os emelését (lásd ebben az értelemben a fenti 66. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 293. pontját).

70 Az Elsőfokú Bíróság mindenesetre kiemeli, hogy a korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlása indokolhatja olyan információk bemutatását és figyelembevételét, amelyek említését a megtámadott határozatban nem követeli meg az EK 253. cikkben előírt indokolási kötelezettség (a C-248/98. P. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9641. o.] 40. pontja).

71 Figyelembe kell venni ennek keretében a tényt, hogy a BASF az [EK 81.] cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.149 – polipropilén-ügy) 1986. április 23-án hozott 86/398/EGK bizottsági határozatnak (HL L 230., 1. o.) is tárgyát képezte. Az

Elsőfokú Bíróság T-4/89. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletét (EBHT 1991., II-1523. o.) követően a BASF-fel szemben 2,125 millió ECU bírság került kiszabásra, amiért az üzletpolitikájának meghatározása, az árcélok rögzítése és ezzel kapcsolatos intézkedésekben való megegyezés, valamint az árak emelése és a piacok felosztása céljából megállapodásokban és összehangolt magatartásban vett részt 1978 végétől vagy 1979 elejétől 1983 novemberéig. Amikor a tárgyalás során erről kérdezték, a Bizottság nem tudta megmagyarázni, hogy miért hagyta ki e határozatot, jóllehet az szerepel a kifogásközlés 29. pontjában.

72 Tekintettel e tényezőre, meg kell állapítani, hogy BASF 1964 és 1993 között nyilvánvalóan hozzávetőleg 13 éven keresztül megsértette a versenyjogi szabályokat. Következésképpen az alapösszeg 50%-os emelése helyénvaló.

73 A visszaesés címén történt emelés téves kiszámítására alapított jogalapot is el kell utasítani, mivel az a kiindulási összeg és az alapösszeg fogalmának a BASF általi összetévesztésén alapul (lásd a fenti 15–17. pontot). A BASF által az állítása alátámasztására felhozott, a fenti 59. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 229. pontja szerint a súlyosító vagy enyhítő körülmények figyelembevételéből adódó növelésnek vagy csökkentésnek megfelelő arányos változtatást a bírságnak a jogsértés súlyával és időtartamával arányosan meghatározott alapösszegére kell alkalmazni. A Bizottság pedig a jelen esetben pontosan ezt tette, amint azt a határozat (219) preambulumbekezdése is bizonyítja (lásd a fenti 17. és 18. pontot). Mindenesetre ki kell emelni, hogy a jelen körülmények között a BASF által javasolt számítási mód ugyanerre az eredményre vezetett volna.

74 Következésképpen a második jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

4. *A BASF által felhozott harmadik, az 1996-os engedékenységi közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapról*

A felek érvei

75 A BASF úgy véli, hogy az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza alapján megadott 20%-os csökkentés (lásd a fenti 22. pontot) túl kevés, tekintettel az együttműködése jelentőségére. A Bizottságnak az arányosság elvét alkalmazva az egyes vállalkozásokra kiszabott bírságot az együttműködésükkel arányosan kellene csökkentenie. A Bizottság állandó gyakorlata szerint a BASF 10%-os csökkentésére volt jogosult annak következtében, hogy nem vitatta a vele szemben felhozott tényeket. Következésképpen a tények nem vitatásán túli, korai, teljes és önkéntes együttműködésből a megadott 10%-nál jelentősen nagyobb csökkentésnek kellett volna következnie.

76 A határozat nem ismerteti objektíven és pontosan a BASF együttműködését, amennyiben tévesen írja le bizonyos információközlések tartalmát, hallgat ezen együttműködés más jelentős részleteiről, és nem teszi lehetővé a BASF számára a Bizottság által az együttműködés egyes aspektusait illetően végzett vizsgálat értékelését. E hiányosságok a BASF szerint a gondos ügyintézés elvének megsértését is alátámasztják.

77 A BASF az állításai alátámasztására arra hivatkozik, hogy a határozatban a Bizottság:

– nem tesz említést a BASF 1999. május 6-i leveléről, amelyben az a vitaminágazatban fennálló jogellenes megállapodásokról tájékoztatta, amelyekkel kapcso-

latban az amerikai hatóságok vizsgálatot indítottak, és a részletek megbeszélése érdekében találkozót kért. A BASF úgy véli, hogy a Bizottság elvesztette e levelet;

– nem tesz említést az 1999. május 17-i találkozóról, amelynek során a BASF számos összejátszásra irányuló megállapodást leírt, és olyan információkat nyújtott, amelyek a jogsértés megállapításához alapvetően hozzájárultak, mint az amerikai hatóságokkal a közeljövőben megkötésre kerülő peregyezség, amelyet végül 1999. május 19-én írtak alá, és amely a kolin-kloridra is vonatkozott;

– nem tesz említést a BASF 1999. május 21-i leveléről, amelyben az Egyesült Államokban folytatott vizsgálattal kapcsolatos dokumentumokat nyújtott be. A BASF úgy véli, hogy a Bizottság elvesztette e levelet;

– tévesen mutatja be a BASF 1999. július 23-i információközlését;

– hiányosan írja le az 1999. május 26-i információkérést, így rosszul ítéli meg azon tényt, hogy a BASF a június 15-i jelentést és az 1999. június 23-i információközlést önkéntesen nyújtotta;

– tévesen úgy tekintette az 1999. július 16-i információközlését, mint az 1999. június 22-i információkérésre adott választ.

78 Az 1999. május 6-i levél és az 1999. május 17-i találkozó kifelejtése nem indokolható, mivel a 2003/2 határozat (127) preambulumbekezdése hivatkozik azokra.

79 Az ügyiratok lényeges elemeinek elvesztése megakadályozta a Bizottságot abban, hogy a BASF együttműködéséről teljes képet kapjon. Ennélfogva ez utóbbi nem találta meg a Bizottság aktájában sem az 1999. május 6-i és 21-i leveleket, sem az 1999. május 17-i találkozóra vonatkozó utalást (a Bizottság tisztviselői által készített feljegyzés vagy jegyzőkönyv formájában).

80 A Bizottságnak benyújtott elemek értékét nem vonja kétségbe azon tény, hogy ez utóbbi nem fogadta el kiegészítő bizonyítékok előterjesztését a BASF által felajánlott szóbeli vallomások formájában, hangsúlyozva, hogy csak írásbeli bizonyítékokat kér. Az ehhez való ragaszkodás jelentős információk előterjesztésének lehetőségétől fosztotta meg a BASF-et, amely információkat benyújthatta volna írásban, ha a Bizottság az 1999. május 6-i levélre válaszolva pontosította volna ezen álláspontját. A Bizottság e magatartása ellentétes a gondos ügyintézés elvével.

81 A BASF szerint a Bizottságnak biztosítania kellett volna, hogy megfelelő jegyzőkönyv készüljön az 1999. május 17-i találkozóról. Még az ügyért felelős személy által megőrzött, gyorsírással készült feljegyzésekből is kitűnik, hogy e találkozó lényeges volt, és több ágazatot is részletesen érintett, többek között a kolin-klorid ágazatot, amit a Bizottság nem vitat. E feljegyzéseknek a kolin-klorid aktából való kihagyása szintén a gondos ügyintézés elve megsértésének minősül.

82 A BASF azt állítja, hogy e találkozó folyamán olyan információkat nyújtott, amelyek alapvetően hozzájárultak a jogsértés megállapításához (az összejátszásra irányuló

megállapodások azonosítása, érintett termékek és vállalkozások, időtartam, az amerikai igazságügyi minisztériummal a közeljövőben megkötésre kerülő – többek között a kolin-kloridot érintő – peregyezség). Ezt a BASF szerint a 2005. február 24-i nyilatkozat támasztja alá, amelyet a jogtanácsosa, J. Scholz szerkesztett, és amelyre „Scholz nyilatkozatként" hivatkozik.

83 Az 1999. május 17-i találkozót követően a BASF úgy vélte, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy az 1996-os engedékenységi közlemény értelmében a lehető legnagyobb mértékű csökkentésben részesüljön. E körülmények között a BASF úgy véli, hogy a későbbi információközlései csak megerősítették – írásbeli bizonyíték formájában – a szóban előterjesztett információkat, ami azzal jár, hogy ezen írásbeli bizonyítékokat e találkozó során benyújtottaknak kell tekinteni. Ezen információkat mind önként nyújtotta, amit a Bizottság nem vett figyelembe a határozatban. Ráadásul a Bizottság nem vitatja, hogy az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza szerinti információkat szóban is elő lehet terjeszteni.

84 Az 1999. június 15-i jelentést illetően a BASF kiemeli, hogy az nem az 1999. május 26-i információkérésre válaszul került benyújtásra, hanem az írásbeli bizonyítékok benyújtására irányuló kérésre, amelyet a Bizottság az 1999. május 17-i találkozó során fogalmazott meg. Az említett jelentés szerkesztése ezen információkérés megküldése előtt megkezdődött. E tényt egyébként alátámasztja a BASF 1999. május 21-i információközlése. E jelentés másrészt olyan vitaminokról is tartalmaz információkat, amelyek nem képezik az 1999. május 26-i információkérés tárgyát, mint például a D3-vitamin és a karotinoidok. A Bizottságnak az írásbeli jelentésre irányuló kérése okozta az információátadás késedelmét. Ugyanakkor a BASF alkalmazottaival való megbeszélések, amit a BASF ajánlott, hatékony eszközei lehettek volna a megkövetelt bizonyítékok megszerzésének. Az 1999. június 23-i információközlés, amely az 1999. június 15-i jelentés kiegészítése, szintén a BASF kezdeményezésére került benyújtásra. Az 1999. június 23-i információközlés további bizonyítékokat tartalmaz, amelyekkel a Bizottság akkoriban nem rendelkezett, és amelyek a ludwigshafeni

találkozóra vonatkoznak (lásd a fenti 4. pontot). Ráadásul az 1999. július 16-i információközlés szintén kiegészíti az 1999. május 17-i találkozó során kért bizonyítékokat, és önkéntesnek tekintendő. Ez az információközlés a szóban forgó megállapodások végrehajtására vonatkozik, és ehhez kapcsolódó bizonyítékokat nyújt. A 2002. november 4-i információközlés (lásd a fenti 22. pontot) szintén számos releváns bizonyítékot tartalmaz, többek között a kartell két találkozóját illetően.

85 Mindenesetre az önkéntes és nem önkéntes információközlés között a határozatban tett megkülönböztetés téves, mivel a Bizottság adott információkérése nem csökkentheti a vállalkozás által az 1996-os engedékenységi közlemény D. pontja (2) bekezdésének első franciabekezdése alapján tanúsított együttműködés jelentőségét.

86 Ekképpen a BASF szerint a Bizottság helytelenül találta úgy, hogy az 1999. június 15-i jelentés, valamint az 1999. június 23-i, július 16-i és a 2002. november 4-i információközlések nem járultak hozzá alapvetően a jogsértés megállapításához. A Bizottság egyébként nem indokolta meg, hogy miért várt hat hetet az információk Bioproducts általi továbbítását követően (1999. május 7., lásd a fenti 22. pontot) az 1999. június 22-i információkérés megküldésével, amely időpontban már minden, az 1999. május 17-i találkozó során és az 1999. június 15-i jelentésben benyújtott információval rendelkezett. A Bioproducts által benyújtott dokumentumok valójában nem tartalmaztak sem részletes, sem kimerítő információt, ellentétben a BASF által 1999. május 17-én és június 15-én előterjesztettekkel, amelyek mind a megtartott találkozókat, mind a résztvevők nevét említik, és lehetővé tették a Bizottság számára a vizsgálat indítását. Egyébként a Chinook által a Bioproducts és a BASF beadványait hat hónappal megelőzően előterjesztett információk (lásd a fenti 3. pontot) korlátozott jelentőséggel bírtak, és részben nem voltak relevánsak, ezért a Bizottság nem is indított akkor vizsgálatot. Mindenesetre az 1999. május 17-i találkozó késztette arra a Bizottságot, hogy a kolin-kloriddal kapcsolatban információkat kérjen.

87 A Bizottság megerősíti, hogy a BASF-nek nyújtott 20%-os csökkentés úgy értelmezendő, mint a tények nem vitatásáért 10%-os csökkentés, és a bizonyítékok előterjesztésén alapuló további 10%-os csökkentés. Végeredményében a Bizottság vitatja a BASF állításainak megalapozottságát.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

88 Az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza a következőképpen szól:

„D. A bírság összegének jelentős mértékű csökkentése

1. Amikor a vállalkozás együttműködik anélkül, hogy a B. és C. szakaszban ismertetett feltételek teljesülnének, kedvezményként azon bírság 10–50% közötti mérséklésében részesül, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá.

2. Ilyen lehet többek között az az eset, amikor:

– a kifogásközlés elküldése előtt a vállalkozás olyan információkat, okiratokat vagy egyéb bizonyítékokat szolgáltat, amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés fennállásának megerősítéséhez,

– a kifogásközlés kézhezvételét követően a vállalkozás tájékoztatja a Bizottságot arról, hogy nem vitatja azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság vádjait alapítja.”

89 Amint azt az 1996-os engedékenységi közlemény E. szakaszának (3) bekezdése megemlíti, ez olyan jogos elvárásokat teremtett, amelyekre azok a vállalkozások hivatkoznak, amelyek valamely kartell létezéséről kívánják tájékoztatni a Bizottságot. Tekintetbe véve a jogos bizalmat, amely e közlemény alapján a Bizottsággal

együttműködni kívánó vállalkozásokban kialakulhatott, a Bizottság köteles a közleménynek eleget tenni a szóban forgó vállalkozás együttműködésének értékelésekor a kiszabandó bírság összegének meghatározása során (lásd a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 488. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

90 Meg kell jegyezni egyébként, hogy ahhoz, hogy a vállalkozás a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködése alapján a bírság csökkentésében részesüljön, a magatartásának meg kell könnyítenie a Bizottságnak a közösségi versenyszabályok megsértése megállapítására és megbüntetésére irányuló feladatát (az Elsőfokú Bíróság T-38/02. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 505. pontja).

91 Amint az az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakaszának (2) bekezdéséből – különösen az „[i]lyen lehet többek között az az eset […]" bevezető szavakból – is kitűnik, a Bizottság az e közlemény alapján nyújtható csökkentéseket illetően mérlegelési jogkörrel rendelkezik (a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 394. pontja).

92 Ráadásul az 1996-os engedékenységi közlemény alapján való bírságcsökkentés csak akkor indokolt, amikor az átadott információt – és általánosabban az érintett vállalkozás magatartását – úgy lehet tekinteni, hogy az a vállalkozás valódi együttműködési szándékára utal. Az együttműködés fogalmából következik – mint azt az 1996-os engedékenységi közlemény szövege, különösen a bevezetője és D. szakaszának (1) bekezdése nyilvánvalóvá teszi –, hogy e közlemény alapján csak akkor lehet csökkentést engedélyezni, ha az érintett vállalkozás magatartása az együttműködés szellemiségéről tanúskodik (a fenti 91. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 395. és 396. pontja). Nem tekinthető tehát az együttműködés szellemiségéről tanúskodónak azon vállalkozás magatartása, amely – jóllehet nem volt köteles a Bizottság által feltett kérdésre válaszolni – hiányos és megtévesztő módon válaszolt (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-301/04. P. sz.,

Bizottság kontra SGL Carbon ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5915. o.] 69. pontját).

93 E megfontolások fényében kell e jogalap megalapozottságát vizsgálni.

Az 1999. május 6-i dokumentumról

94 Meg kell jegyezni, hogy az 1999. május 6-i dokumentum – további részletek nélkül – az Egyesült Államokban – többek között a BASF-fel szemben a vitaminok területén – folytatott vizsgálatokra hivatkozik. E dokumentum átadásával a BASF (a Hoffman-La Roche vállalkozással együtt, amely utóbbi két nappal korábban felvette a kapcsolatot a Bizottsággal) az 1996-os engedékenységi közlemény keretében csupán segítséget nyújtott, és ezzel kapcsolatban találkozót kért a Bizottság illetékes tagjának kabinetjével.

95 Nyilvánvaló, hogy azon tény, hogy a határozat nem hivatkozik e dokumentumra, nem érinti a Bizottságnak a BASF együttműködésével kapcsolatos értékelését. E dokumentum nem tartalmaz semmilyen utalást a világszintű kolin-klorid-kartellre (amelyben egyébként a Hoffman-La Roche nem vett részt), sem az e vitamin európai gyártói közötti kartellre. E dokumentum legfeljebb és burkoltan csak a világszintű kolin-klorid-kartellt érinthette, anélkül azonban, hogy „olyan információkat, okiratokat vagy egyéb bizonyítékokat [tartalmazott volna], amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés létezésének megerősítéséhez" az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza (2) bekezdésének értelmében (lásd ebben az értelemben a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 507. pont).

Az 1999. május 17-i találkozóról

96 Meg kell állapítani, hogy e találkozóról nem készült semmilyen jegyzőkönyv, sem a találkozó napján, sem azt követően, és hangfelvétel sem készült. A BASF e formaságok elmaradásáért a Bizottságot okolja, anélkül azonban, hogy arra hivatkozna, hogy ténylegesen megkérte volna az intézményt az e formaságokkal kapcsolatos lépések megtételére. E körülmények között nem róható fel ez utóbbinak a gondos ügyintézés elvének megsértése (lásd ebben az értelemben a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 501., 502. és 509. pontját).

97 Meg kell jegyezni, hogy a BASF állításai igen homályosak azon információkat illetően, amelyeket állítólag a kolin-kloriddal kapcsolatban e találkozó során nyújtott, amely találkozóra a Bizottság tisztviselői, valamint a BASF és a Hoffman-La Roche képviselői között került sor. E találkozó tartalmával kapcsolatos okirati bizonyítékokat illetően az akta a Bizottság egyik tisztviselője által megőrzött, gyorsírással készült feljegyzéseket tartalmaz. A BASF a beadványaiban részleteket mutatott be a Scholz-nyilatkozatból, amelyet csatolt a keresetleveléhez. E nyilatkozat bizonyítékként történő értékelését illetően meg kell jegyezni, hogy az eljárási szabályzattal nem ellentétes, hogy a felek ilyen nyilatkozatokat nyújtsanak be. Ugyanakkor e nyilatkozatok értékelése az Elsőfokú Bíróság feladata, amely – amennyiben a nyilatkozatban leírt tények lényegesek a jogvita megoldása szempontjából – elrendelheti bizonyításfelvételként az adott dokumentum szerzőjének tanúként történő meghallgatását (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-172/03. sz., Heurtaux kontra Bizottság ügyben 2003. október 24-én hozott végzésének [az EBHT-ban nem tették közzé] 3. pontját). A jelen esetben nem szükséges ilyen intézkedést hozni.

98 A gyorsírással készült feljegyzések hiányos képet adnak az 1999. május 17-i találkozón megbeszéltekről. Azonban e feljegyzések fényében nyilvánvaló, hogy a Bizottság, a Hoffman-La Roche és a BASF lényegében az esetleges együttműködés előzetes szempontjait vitatták meg, amely meghatározatlan számú vitamintermékre vonatkozó kartell leleplezéséhez vezetett. A megbeszélés a vállalkozások együttműködési szándékára, az egyesült államokbeli eljárás állására, a többek között az Egyesült Államokban függőben lévő csoportos keresetekkel kapcsolatos bizonyítékok nyilvánosságra hozatalát illetően követendő lépésekre, az időbeli tervezésre és a Bizottságnak

a vállalkozások számára az együttműködéssel járó elemekkel kapcsolatos elméletére irányult. A kolin-kloridra történő egyetlen utalás a harmadik oldalon található, ahol csupán az áll, hogy e termék összejátszásra irányuló megállapodások tárgyát képezte. A BASF tehát nem hivatkozhat arra, hogy a szóban forgó feljegyzések alátámasztanák, hogy lényeges információkat adott volna át, mint a részt vevő vállalkozások neve (csupán a japán vállalkozások érintettségéről esik szó, a kolin-klorid-kartelltől teljesen függetlenül) vagy a jogsértés időtartama. A kolin-kloriddal kapcsolatos összejátszásra irányuló megállapodásokat illetően elegendő arra emlékeztetni, hogy a Chinook információközlése révén a Bizottság már jóval a szóban forgó találkozó előtt tudott ezekről (lásd a fenti 3. pontot).

99 A Scholz-nyilatkozat kifejti (10. pont), hogy: „[e találkozó során a BASF úgy nyilatkozott, hogy] érintett a kolin-kloriddal – beleértve a keverékeket és előkeverékeket – kapcsolatos jogellenes tevékenységekben, amint az a bizottsági találkozóról készült beszámolóból is kitűnik. Arról is tájékoztattuk a tisztviselőket, hogy a főbb vitaminokkal kapcsolatos jogellenes megállapodások érintették az európai piacot, beleértve a főbb európai és japán vitamingyártókat. Megneveztük a főbb vitaminokat illetően az érintett főbb gazdasági szereplőket, különösen a Takedát, Eisait, Mercket és a Rhône-Poulenc-t. Az Európai Bizottság képviselőit úgy tűnt nem érdekli a többi résztvevő neve. A többi vitamin – beleértve a kolin-kloridot – gyártóinak viszonylag kis számára tekintettel, a lehetséges piac többi résztvevőjének nevét az Európai Bizottság mindenesetre könnyen megtudhatta." Egyértelműen kitűnik tehát, hogy e találkozó a jelentős számú vitamintermékkel kapcsolatos világszintű kartelleket érintette. Nem érintette külön a kolin-kloridot, amellyel kapcsolatban igen kevés információt nyújtott a BASF, azon – a Bizottság által már ismert – tényen kívül, hogy e terméket illetően kartell szerveződött.

100 Mindent egybevetve e nyilatkozatból kitűnik, hogy a Bizottság ragaszkodott az írásbeli – jelentés formájában benyújtott – tájékoztatáshoz. A nyilatkozat 12. pontja ezzel kapcsolatban kifejti:

„[A DG IV akkori főigazgatója] arról tájékoztatott bennünket, hogy az Európai Bizottság az információk beszerzésének „hagyományos" módszerét részesíti

előnyben, azaz az információk írásban történő benyújtását, a „szokásos részletekkel", mint például a találkozók, a helyszínek, az időpontok, a résztvevők és a megvitatott témakörök leírása. E körülmények között azt a javaslatot tettem a [főigazgatónak], hogy a BASF egy teljes jelentést nyújt be a Bizottságnak az Európai Uniót érintő eseményekről. […] A [főigazgató] azonnal beleegyezését adta e javaslathoz."

101 A szóban forgó jelentés az 1999. június 15-i jelentés (lásd a fenti 21. és 84. pontot). A kolin-kloridot érintő, 3 oldalas G. részében a BASF a világszintű kolin-klorid kartell négy olyan találkozójára hivatkozik, amelyek 1992 tavasza és 1992 novembere között kerültek megtartásra, beleértve a ludwigshafeni találkozót, valamint az 1994 áprilisában tartott Johor Bahru-i találkozóig megtartott további hat találkozóra hivatkozik. A jelentés megemlíti továbbá, hogy 1996 végéig további találkozókra került sor a Dél-Amerikába és Latin-Amerikába irányuló exporttal kapcsolatban, azonban ezek nem jártak eredménnyel a résztvevők számára. Mivel – a BASF állításai szerint – az 1999. június 15-i jelentés a kolin-kloridra vonatkozó megállapodásokkal kapcsolatos események teljes leírását tartalmazták, valószínűtlen, hogy az 1999. május 17-i találkozó részletesebb információk átadásához vezetett volna. Ezt maga a keresetlevél is alátámasztja a 153. pontjában, ahol kifejtésre kerül, hogy „az egyetlen ok, amiért a BASF nem nyújtott azonnal szóban részletes kiegészítő információkat, a Bizottságnak az írásbeli bizonyítékokhoz való ragaszkodása volt". Ráadásul a Scholz-nyilatkozat 11. pontjában kifejti, hogy a szóban forgó találkozó hozzávetőleg egy órán át tartott, ami minden bizonnyal nem tette lehetővé a különböző világszintű kartellek részletes bemutatását, amely kartellek tizenhárom vitaminterméket érintenek, amelyből a fenti 39. pontban hivatkozott vitaminok-ügy tizenkét terméket érint, amelyhez még hozzáadódik a kolin-klorid.

102 Az amerikai hatóságokkal – az akkor – a közeljövőben megkötésre kerülő peregyezségre történő hivatkozás szintén nem volt hasznos a Bizottság számára, mivel ez az információ magában nem tartalmaz semmilyen jelentős bizonyítékot a kolin-klorid európai piacát illetően.

103 Ennélfogva nem fogadható el a BASF azon állítása, amely szerint az 1999. május 7-én benyújtott információk lehetővé tették a Bizottság számára a közösségi versenyjog megsértésének megállapítását. A határozat „Tényállás" című IV. részéből kitűnik, hogy a (25 oldalt tartalmazó) történeti alapja sokkal részletesebb és jelentősebb információkat tartalmaz, mint azok az általánosságok, amelyekre a BASF szorítkozott mind az 1999. május 17-i találkozó során, mind az 1999. június 15-i jelentésben.

104 Szintén el kell utasítani az arra alapított kifogást, amely szerint a Bizottság nem fogadta el a bizonyítékokat szóbeli tanúvallomások formájában, amelyeket a BASF szerint rövid időn belül be tudtak volna nyújtani. A Bizottságnak a BASF együttműködésére vonatkozó értékelését nem befolyásolta az 1999. június 15-i jelentés elkészültéig eltelt idő, amely jelentés ez utóbbi szerint teljes és részletes. Az intézmény előadja, hogy nem támaszkodott más vállalkozás által benyújtott bizonyítékokra, amelyek az említett jelentés értékét csökkenthették volna. A Bizottság kiemeli – anélkül hogy ennek a BASF ellentmondana –, hogy az 1999. május 17-i találkozó és az 1999. június 15-i jelentés benyújtása közötti időszakban nem kapott semmilyen információt.

105 Következésképpen a BASF állításai azon téves feltételezésen alapulnak, miszerint az 1999. május 17-i találkozó és az 1999. június 15. között eltelt időszak kedvezőtlenül hatott a bírság csökkentésére. Ugyanezen okok miatt el kell utasítani azon érvet, miszerint az 1999. május 17-i találkozót követő információközléseket úgy kell tekinteni, mint amelyeket azon időpontban közöltek, mivel azok megerősítik az akkor elhangzottakat.

106 E körülmények között meg kell állapítani, hogy azok a bizonyítékok, amelyeket a BASF állítása szerint az 1999. május 17-i találkozó során szolgáltatott, bizonyára lehetővé tették a Bizottság számára, hogy információkéréseket küldjön ki, sőt, vizsgálatot rendeljen el, a szolgáltatott információ általános jellegére tekintettel a tények rekonstruálásának és bizonyításának teljes feladatát az intézményre hagyták, annak ellenére, hogy a BASF elismerte a felelősségét (lásd ebben az értelemben a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 517. pontját).

107 Meg kell továbbá állapítani, hogy – ellentétben a BASF állításaival (lásd a fenti 78. pontot) – a Bizottság a fenti 39. pontban hivatkozott vitaminok-ügyben soha nem vette figyelembe sem a május 6-i dokumentumot, sem az 1999. május 17-i találkozót az 1996-os engedékenységi közlemény alkalmazása végett. Ezen elemekre az első hivatkozás a 2003/2 határozat (127) preambulumbekezdésében található, ahol a Bizottság kifejti, hogy ebben az időszakban semmilyen nyilatkozatot, illetve okirati bizonyítékot nem kapott. Ráadásul a 2003/2 határozat (743), (747), (748), (761) és (768) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság kizárólag a BASF által az A, E, B2, B5, C és D3 vitaminokat, a béta-karotint és a karotinoidokat illetően 1999. június 2. és július 30. között szolgáltatott dokumentumok alapján 50%-kal csökkentette a bírságot, amit egyébként szabott volna ki a BASF-fel szemben. E határozat (747) preambulumbekezdésében az 1999. május 6-i dokumentumra történt hivatkozás csupán azon időpont megjelölésére szolgál, amikor a BASF jelezte a Bizottságnak a vizsgálatban való együttműködésre irányuló szándékát. A BASF tehát a 2003/2 határozatban nem részesült együttműködés címén semmilyen bírságcsökkentésben ezen eljárása okán.

Az 1999. május 21-i információközlésről

108 Az 1999. május 21-i információközlésben a BASF benyújtotta a Bizottságnak a peregyezséget, valamint az azt kísérő feljegyzést, amely az Egyesült Államokban indított eljárás keretében a vádiratot képezte. E bizonyítékoknak az 1996-os engedékenységi közlemény szempontjából értékelt jelentőségét illetően meg kell jegyezni, hogy a Bizottság ezeket sem közvetlenül, sem közvetetten nem használta fel a határozatban az EGT területén elkövetett jogsértés megállapítása végett. Azt alátámasztó egyéb bizonyítékok hiányában, hogy a szóban forgó peregyezség nyilvánosságra hozatala hozzájárult az EGT területén elkövetett jogsértés létezésének megerősítéséhez, a nyilvánosságra hozatal nem tartozik az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakaszának alkalmazási körébe (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2597. o.] 297. pontját).

109 Következésképpen az e dokumentumokra történt hivatkozás elmulasztása nem jelenti az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakaszának megsértését.

Az 1999. július 23-i információközlésről

110 A BASF szerint a határozat (49) preambulumbekezdése hibás, amennyiben kifejti, hogy az 1999. július 23-i információközlésben szolgáltatott információk megegyeznek azokkal, amelyeket a fenti 39. pontban hivatkozott vitaminok-ügy keretében már benyújtott. A BASF úgy érvel, hogy a kolin-kloridot illetően kiegészítő dokumentumokat nyújtott be.

111 A felek között nem vitatott, hogy e dokumentumokat a 17. rendelet 11. cikke értelmében küldött, 1999. június 22-i információkérésre válaszul nyújtották be. A Bizottság számára valamely információkérésre válaszul megküldött dokumentumokat jogszabályi kötelezettség alapján szolgáltatják, és nem vehetők figyelembe az 1996-os engedékenységi közlemény alapján, abban az esetben sem, ha hozzájárulnak – akár az információkat szolgáltató vállalkozással, akár valamely másik vállalkozással szemben – a versenyellenes magatartás megállapításához (a fenti 92. pontban hivatkozott Bizottság kontra SGL Carbon ügyben hozott ítélet 41. és 50. pontja). Ennélfogva a BASF érvelését mint megalapozatlant el kell utasítani. Ugyanezen okokból el kell utasítani azon általános kifogást is, amely szerint a Bizottság e vállalkozás együttműködésének értékelése keretében hibásan tulajdonított nagyobb jelentőséget a BASF azon információközléseinek, amelyeket nem előzött meg információkérés (lásd a fenti 85. pontot).

Az 1999. június 15-i jelentésnek és az 1999. június 23-i információközlésnek az 1999. május 26-i információkérés fényében történő értékeléséről

112 Amint azt a fenti 21. pont megállapította, a Bizottság a határozat (221) preambulumbekezdésében úgy vélte, hogy annak ellenére, hogy a BASF az 1999. május 26-i információkérésre válaszul küldte meg az 1999. június 15-i jelentést

és a június 23-i információközlést, ezeket önkéntes bizonyítékszolgáltatásnak kell tekinteni. Ennélfogva, ellentétben a BASF állításával, a Bizottság tisztában volt ezen elemek átadásának önkéntes jellegével.

Az 1999. július 16-i információközlésről

113 A határozat (223) preambulumbekezdése szerint az 1999. július 16-i információközlés nem tartalmazott semmilyen bizonyítékot, amely alapján megerősíthető lenne az elkövetett jogsértés létezése. E dokumentum olvasata megerősíti ezt az értékelést. A két mellékelt táblázat, amelyek láthatóan a kolin-kloridra vonatkoznak („Premixes and Blends" címmel), csak a BASF-nek az EGT-ben 1994 és 1998 között megvalósított termelési és értékesítési volumenét és értékét mutatják be. Következésképpen, függetlenül attól a kérdéstől, hogy ez az információközlés az 1999. június 22-i információkérésre volt-e válasz, vagy sem, az említett információkérést nem lehet az 1996-os engedékenységi közlemény címén figyelembe venni.

A BASF-nek megítélt csökkentés átfogó értékelése

114 A fenti megfontolásokból következik, hogy a Bizottság helyesen támaszkodott kizárólag az 1999. június 15-i jelentésre és a június 23-i információközlésre a BASF együttműködése mértékének, illetve a bírság alapösszegére az 1996-os engedékenységi közlemény D. szakasza alapján alkalmazandó csökkentésnek az értékelése végett. A BASF máskülönben elismeri, hogy az említett közlemény B. vagy C. szakasza alapján nem részesülhetett kedvezményben.

115 Az 1999. június 15-i jelentés a 3 oldalas G. részében olyan találkozókat mutat be, amelyekre a világszintű kartell keretében került sor anélkül, hogy a legcsekélyebb mértékben pontosítaná az e találkozókon megvitatott témákat. A BASF által felidézett két első találkozó (1992 tavasza és nyara Mexikóban) nem bizonyult relevánsnak ezen eljárás tekintetében, mivel a Bizottság a határozat (136) és (163) preambulumbekezdésében úgy találta, hogy ezeken a találkozókon nem került sor semmilyen megállapodásra, és a jogsértés kezdetét 1992. október 13-ában állapította meg (harmadik találkozó Mexikóban).

116 Ezenfelül emlékeztetni kell arra, hogy a BASF nem hozott nyilvánosságra információt azon európai megállapodások létezését illetően, amelyek különösen hátrányosnak bizonyultak az EGT-piac számára. A BASF még a 2002. november 4-i információközlésében is csak két esetlegesen releváns találkozóra hivatkozott, amelyek tárgya a „kolin-klorid európai piacáról folytatott megbeszélés" (1995. február, az UCB-vel és az Akzo Nobellel) és a „kolin-klorid piac" volt (1995. július, a résztvevők megjelölése nélkül). Csak a kifogásközlés kézhezvételét követően ismerte el a BASF az európai szintű kartell létezését azáltal, hogy nem vitatta a tények valóságtartalmát. A szóban forgó információk tehát mindenesetre nem voltak teljesek, mivel nem említették az összejátszással kapcsolatos cselekmények igen jelentős részét.

117 Az 1999. június 23-i információközlés öt olyan dokumentumot tartalmaz, amelyeket a ludwigshafeni találkozón osztottak szét, és amelyek az 1992. évi termelési kapacitásokat tartalmazzák a gyártók és feldolgozók tekintetében, valamint az arra az évre vonatkozó nemzetközi szállításokat. Ami a többit illeti, ez az információközlés korlátozott jelentőségű dokumentumokat tartalmaz, amelyeket a Bizottság nem is használt fel határozatában.

118 Márpedig míg e bizonyítékok megerősítik az elkövetett jogsértést, ami alapján az 1996-os együttműködési közlemény D. szakaszának alkalmazási körébe kerülnek, hozzájárulásuk ugyanakkor másodlagos, tekintettel azon bizonyítékoknak a terjedelmére és részletes jellegére, amelyeket a Bizottság a kifogásközlés 1.4. pontjában, majd a határozat (63)–(121) preambulumbekezdésében adott elő a jelen esetre vonatkozó tények bemutatása érdekében.

119 Ilyen körülmények között nem állja meg a helyét a BASF azon érve, miszerint a Bizottság azért késlekedett az első információkérések megküldésével, hogy viszonylagossá tegye a Bioproducts által 1999. május 7-én szolgáltatott bizonyítékok értékét. Ráadásul, tekintettel korlátozott értékükre, a BASF által szolgáltatott bizonyítékok nem hasonlíthatók a Bioproducts vagy a Chinook által szolgáltatottakkal. Ennélfogva, még ha a feltételezzük is, hogy ez utóbbiak értéke nem éri el a Bizottság által állított szintet, ez semmiképp sem módosít a BASF együttműködésével kapcsolatos értékelésen.

120 A Bizottság tehát nem követett el semmilyen hibát a BASF együttműködésének értékelése során és a BASF-re egyébként kiszabandó bírság 20%-os csökkentésekor. Ennélfogva a harmadik jogalapot el kell utasítani. Mindazonáltal pontosítani kell, hogy ez az értékelés nem érinti az ötödik jogalap Elsőfokú Bíróság általi értékelésének e csökkentéssel kapcsolatos következményeit (lásd a lenti 212–223. pontot).

5. *A BASF által felhozott negyedik, a bírságnak az 1996-os engedékenységi közleménytől függetlenül való, nem elégséges mértékű csökkentésére alapított jogalapról*

A felek érvei

121 Függetlenül az 1996-os engedékenységi közleménytől, a BASF úgy véli, hogy nagyobb mértékű csökkenést érdemelt volna, a következő okokból:

– igen korai szakaszban ajánlotta fel együttműködését (1999. május 6.);

– ezen időpontot megelőzően kilépett a kartellből;

– részletes információkat szolgáltatott az 1999. május 17-i találkozó során, majd ezt követően írásban nem kért kiegészítő információkat küldve;

– benyújtotta a Bizottságnak az Egyesült Államok hatóságaival kötött peregyezséget, amely a kolin-kloridot is érintette;

– azonnal elbocsátott valamennyi vezetőt, aki a kartellért felelős volt, és a versenyszabályoknak való megfelelésre irányuló programot alkalmazott.

122 Tekintettel arra a tényre, hogy a határozat (221) preambulumbekezdése szerint a három európai gyártó közül elsőként a BASF közölt önkéntesen a jogsértéssel kapcsolatos bizonyítékokat, és a többi európai gyártónak megítélt csökkentések ismeretében a BASF azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróságot korlátlan felülvizsgálati jogkörével élve csökkentse a kiszabott bírságot.

123 A BASF azt is hangsúlyozza, hogy minden, az együttműködés címén szolgáltatott bizonyítékok relevanciájával kapcsolatos érvelésnek szerepelnie kellene a határozatban, mivel indokolás hiányában a Bizottság nem szolgálhat kiegészítő pontosításokkal.

124 A BASF cáfolja a Bizottság azon állítását, amely szerint a leglényegesebb dokumentumokat az egyesült államokbeli csoportos keresetek lezárulását követően adta át. A BASF által benyújtott utolsó beadvány ugyanis 1999. június 23-i keltezésű (lásd a fenti 110. pontot), tehát három hónappal előzi meg az első kollektív kereset lezárulását.

125 A Bizottság úgy véli, hogy az e jogalap keretében előterjesztett érvek és az előző jogalap alátámasztására előterjesztett érvek átfedik egymást. Úgy véli, hogy az a tény, hogy a BASF az együttműködése felajánlását megelőzően véget vetett a kartellben való részvételének, nem minősül sem enyhítő körülménynek, sem együttműködési elemnek. Másrészt a versenyszabályoknak való megfelelésre irányuló program utólagos alkalmazása nem releváns a BASF együttműködése értékének tekintetében. A Bizottság tehát úgy véli, hogy ezek az érvek szintén nem megalapozottak.

126 Ami az Elsőfokú Bíróságnak a korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlására irányuló BASF általi felhívását illeti, a Bizottság kiemeli, hogy a számára e felperes által szolgáltatott bizonyítékok nem érintik a kartell európai részét. Emlékeztet az ezek értékével kapcsolatos állításaira, és példaként hozza fel az UCB és az Akzo Nobel által a kartell európai aspektusa tekintetében szolgáltatott információk jelentőségét. A BASF magatartása csalárd volt abból a tényből adódóan, hogy megkísérelte félrevezetni a Bizottságot a Mexikóban 1992 októberében tartott találkozó jelentőségét, és a kartell európai szintjének létezését illetően.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

127 A fenti 121. pont első, harmadik, és negyedik franciabekezdésében szereplő elemek az előző jogalap keretében már értékelésre kerültek. Tekintettel a kapcsolódó elemzésre, az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy semmi nem indokolja a Bizottság által az iránymutatás 3. pontjának hatodik franciabekezdése értelmében alkalmazott 20%-nál magasabb csökkentést, különös tekintettel a BASF által a Bizottságnak átadott információk legalábbis hiányos jellegére (lásd a fenti 116. pontot).

128 Az a tény, hogy a BASF önként vetett véget a jogsértésnek a bizottsági vizsgálat megindítása előtt, kellően figyelembevételre került a vele szemben megállapított

jogsértés időtartamának kiszámításakor, így nem hivatkozhat az iránymutatások 3. pontjának harmadik franciabekezdésére (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. sz. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 341. pontját és a T-50/00. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2395. o.] 328–332. pontját). A jogsértésnek a Bizottság beavatkozásával egy időben történő megszüntetése logikusan csak akkor képezhet enyhítő körülményt, ha feltételezhető, hogy a szóban forgó beavatkozás késztette az érintett vállalkozásokat a versenykorlátozó magatartás megszüntetésére; az iránymutatás e rendelkezése nem terjed ki azokra az esetekre, amikor a jogsértés már a Bizottság első beavatkozásai előtt véget ért (a Bíróság C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 158. pontja).

129 A jogsértésben meghatározó szerepet játszó vezetők elbocsátását illetően az Elsőfokú Bíróság nem gondolja, hogy ez a kiszabott bírság csökkentését indokoló cselekedetnek minősülne. Ez ugyanis olyan intézkedés, amelynek célja a versenyszabályok alkalmazottak általi betartásának kikényszerítése, ami mindenképpen a vállalkozás kötelezettsége, és ennélfogva nem tekinthető enyhítő körülménynek.

130 Azon érvet illetően, amely szerint a BASF volt az első európai gyártó, amely bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottságnak, meg kell jegyezni, hogy e megállapítás nem érinti a fenti értékeléseket. A BASF által a világszintű kartellről önkéntesen átadott információk ugyanis csekély jelentőséggel és hasznossággal bírtak, míg semmilyen lényeges információt nem adott át az európai kartellről, amelynek terjedelmét az UCB és az Akzo Nobel tárta fel. Ennélfogva, azon tény alapján, hogy a BASF volt az első európai gyártó, aki együttműködött, nincs helye a bírság csökkentésének.

131 Következésképpen a negyedik jogalapot el kell utasítani.

6. *A BASF és az UCB által előterjesztett, a világszintű és európai megállapodások egységes és folyamatos jogsértésnek történő minősítésével kapcsolatos jogban való tévedésre alapított jogalapról*

A felek érvei

132 A BASF két részben fejti ki érvelését, amelyeket a védelemhez való jog megsértésére, továbbá a kartell egységnek és folyamatosnak történő minősítésével kapcsolatos jogban való tévedésre alapít.

133 Az első részt illetően a Bizottság a kifogásközlésben csak azokat a világszintű és európai kartelleket említette meg, amelyek egységes jogsértést valósítottak meg az EGT-piac tekintetében. Mivel a kifogásközlés a világpiac felosztására irányuló megállapodásra hivatkozott, amelynek Európára vonatkozó cselekményei „almegállapodásnak" minősülnek, a BASF-nek nem volt lehetősége észrevételeket megfogalmazni a határozatban elfogadott lényegesen eltérő minősítést illetően, amely szerint a jogsértés egységes jellegét megalapozó elem a megállapodás egységes versenyellenes céljában keresendő. A kifogásközlés és a határozat közötti ezen eltérés a védelemhez való jog megsértésének minősül, mivel a BASF védekezett volna e helytelen jogi minősítéssel szemben, ha az szerepelt volna a kifogásközlésben.

134 A második részt illetően a kartell egységes jogsértésnek minősítése hibás, mivel a két kartell résztvevői nem ugyanazok. Máskülönben a határozat egyes preambulumbekezdései elismerik, hogy két különböző jogsértésről volt szó. A határozat (150) preambulumbekezdésében használt, a kartell céljának bemutatására szolgáló „a verseny szokásos feltételeinek torzítása" kifejezés nem kellően specifikus ahhoz, hogy alátámassza a jogsértés egységes jellegét. Ráadásul, a világszintű kartell célja a piac globális szinten történő felosztása volt, míg az európai kartell célja főként az árak rögzítése és az ügyfelek felosztása volt az EGT-ben, amely az előbbitől eltérő célkitűzés. A Bizottság azon állítása, amely szerint a jogsértő magatartás egyetlen

célja az árak emelése volt, a többi célkitűzés pedig feltehetőleg másodlagos és kiegészítő volt csupán, nem tükrözi a határozatban szereplő megállapításokat. Egyébként a két jogsértés időtartama különböző volt, és megszakítással került rájuk sor, mivel az árakról szóló világszintű megállapodás 1993 januárjától 1994 januárjáig volt érvényes, míg az európai kartell 1994 márciusától 1998 októberéig tartott. Az európai kartell nem érdekelte az észak-amerikai gyártókat, mivel nekik kívül kellett maradniuk az európai piacon, és az Észak-Amerikába irányuló export jelentéktelen volt. Az érdekek ezen egyensúlya nem módosult a világszintű kartell megszűnését követően.

135 A BASF soha nem ismerte el a kartell egységes jogsértéskénti minősítését, ellentétben a határozat (149) preambulumbekezdésének állításával. A Bizottság álláspontja ellentétes korábbi határozathozatali gyakorlatával, amely szerint a különböző földrajzi szintű, de belső kapcsolatban álló összejátszásokat elkülönült jogsértésnek kell tekinteni, de azon elmélettel is, amelyet az Elsőfokú Bíróság előtt fejtett ki a 2003/2 határozat ellen indított eljárás keretében. A Bizottság korábbi határozataiból az következik, hogy a különböző földrajzi szintű összejátszások akkor tekinthetők egységes jogsértésnek, ha az egy adott szinten kötött megállapodások célja egy másik szinten elfogadott célkitűzések megvalósítása, megerősítése vagy megszervezése, anélkül, hogy az egyik túlélné a másikat. A Bizottság nem tudta megmagyarázni, hogy az európai gyártóknak miért kellett volna a világszintű kartellt folytatniuk annak megszűnése után. Valójában az európai gyártók újabb jogsértést követtek el az európai kartell megvalósításával, amelyre a világszintű kartellt követően került sor, és amely attól egészen különbözött.

136 Ennélfogva a Bizottság nem tudott volna szankciót kiszabni a BASF-re a világszintű kartell tekintetében, figyelembe véve annak a 2988/74 rendelet értelmében történt elévülést.

137 Az UCB szerint az állítólag egységes kartell két szintje semmiben nem kapcsolódik szorosan egymáshoz. A világszintű kartellt a főbb világszintű kolin-kloridgyártók kötötték, azaz az észak-amerikai és európai gyártók, és célja a nagy világpiacok felosztása volt, többek között egy olyan megállapodás révén, amelynek értelmében az európai gyártók a továbbiakban nem exportálnak Észak-Amerikába, és az észak-amerikai gyártók nem exportálnak a továbbiakban Európába. Az árak emelésének és a feldolgozók ellenőrzésének az volt a célja, hogy biztosítsa a világpiacok e felosztásának stabilitását. Mindazonáltal soha nem volt kérdés az ügyfeleknek és a nemzeti piacoknak az EGT-ben való felosztása, sem az Európában alkalmazandó árakkal kapcsolatos kartell, amint az a DuCoa egyik képviselőjének tulajdonított nyilatkozat kifejti a határozat (85) preambulumbekezdésében. Mivel ezek a megállapodások nem jártak sikerrel, az érintett vállalkozások, köztük az UCB, 1994 áprilisában véget vetettek annak.

138 Ezzel szemben az európai gyártók közötti kapcsolatok 1994 márciusában kezdődtek, azaz közel két évvel a ludwigshafeni találkozót követően (lásd a fenti 4. pontot), és 1998-ig folytatódtak, azaz a világszintű tárgyalások végét követően több mint négy évig. Az európai gyártók közötti megállapodások tárgya nem a világpiac szabályozása, hanem kizárólag az EGT-piac szabályozása volt, a nemzeti piacok és az ügyfelek felosztásának formájában. Itt tehát két alapjában különböző szándékról van szó, amelyekről különböző időpontokban különböző felek tárgyaltak, nyilvánvalóan különböző céllal. A puszta tény, hogy a mindkét magatartás következménye az EGT-ben a verseny szokásos feltételeinek torzítása, nem elegendő annak megállapításához, hogy ezek egységes jogsértésnek minősülnek. Annak elismerése, hogy egy ennyire homályosan meghatározott közös cél elegendő lehet az egységes és folyamatos jogsértés bizonyításához, ahhoz vezetne, hogy automatikusan engedélyezhető lenne – ágazattól függetlenül – az EK 81. és 82. cikk több megsértésének egységes és folyamatos jogsértésként való minősítése. Az UCB kiemeli, hogy mivel a két kartell ugyanazt az ágazatot érintette, az alkalmazott magatartások elkerülhetetlenül mutatnak hasonlóságot. Azonban ez a tény nem lehet elegendő a két kartell közötti szoros kapcsolat megállapításához, amennyiben e magatartások tárgya és gazdasági célkitűzése különböző volt.

139 A két kartell egységes jogsértésként való minősítésének célja, hogy lehetővé tegye a Bizottság számára, hogy a világszintű kartellt az elévülési szabályok megkerülésével figyelembe vegye. Azonban különbséget kell tenni a jelen eset és azon ügyek között,

amelyek tekintetében az egységes és folyamatos jogsértés fogalma átmenetileg segít az annak bizonyításával kapcsolatos nehézségen, hogy valamely kartell minden tagja részt vett valamennyi, ugyanazon célkitűzést követő és ugyanazon gazdasági konjunktúrába illeszkedő versenyellenes tevékenységben. A jelen eset ezzel szemben az Elsőfokú Bíróság T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének (EBHT 2004., II-2501. o.) 22. pontja alapjául szolgáló ügyhöz hasonlítható, amelyben a Bizottság különbséget tett a világszintű és az európai jogsértés között annak ellenére, hogy a másodikat az első végrehajtási eszközeként értékelte. Ráadásul különbséget kell tenni a jelen ügy és azon ügyek között, amelyek tekintetében az ítélkezési gyakorlat azt vizsgálta, hogy különböző magatartási formák (megállapodások, összehangolt magatartások) összességükben tekinthetők-e egységes jogsértésnek. A UBC szerint különbséget kell továbbá tenni a jelen eset és azon ügyek között, amelyekben a megállapodások működése és végrehajtása azonos maradt a kartell egésze folyamán.

140 Következésképpen az európai kartell nem tekinthető az eredetileg világszinten megkötött megállapodások EGT-ben történő folyatatásának. E következtetést kizárja azon egyszerű tény, hogy az EGT-n belüli nemzeti piacok felosztását a világszintű találkozók résztvevői soha nem vetették fel, sőt az európai gyártók sem 1994 előtt. A Bizottság nem mutatott be egyetlen bizonyítékot sem e tény megkérdőjelezésére.

141 A Bizottság azon érve, amely szerint az európai kartell nem jöhetett volna létre, ha a felek nem folytatták volna a világszintű megállapodások végrehajtását az európai megállapodások teljes tartama alatt, ellentmond a határozatnak. E határozatban a Bizottság ugyanis azt mondta ki, hogy a világszintű kartell 1994 áprilisában megszűnt a Johor Bahru-i találkozót követően (lásd a fenti 9. pontot), és a Bizottság nem rendelkezett bizonyítékokkal az észak-amerikai gyártók azt követő jogellenes tevékenységéről. A kartell világszintű, 1994-et követő folytatásának hiányában a Bizottság egész érvelése megdől. Következésképpen a két kartell együttes létezésének hiányában a Bizottság nem támaszkodhat arra az állításra, hogy a versenyellenes megállapodások két szintjének szüksége volt egymásra.

142 A Bizottság elutasítja a BASF állításait, és kiemeli, hogy soha nem tekintette az északamerikai és európai gyártók 1994 előtti magatartását és az európai gyártók 1994 utáni magatartását két külön kartellnek. Ráadásul egyáltalán nem tett különbséget a határozatban egy világszintű és egy európai szintű kartell között. Ugyanakkor a határozat (64) preambulumbekezdésében kifejtette, hogy egységes kartell működött két különböző, de szoros kapcsolatban álló szinten, világ- és európai szinten; és ezen álláspont számos más preambulumbekezdésben is kifejezésre jut. Ennélfogva helytelen azt állítani, hogy a Bizottság csak azért ítélte a jogellenes magatartást egységes jogsértésnek, hogy meghatározza a bírság összegét, és megkerülje az elévülési időt.

143 A kifogásközlés és a határozat közötti egyezést illetően a Bizottság úgy érvel, hogy e tekintetben nem lehet egyetlen különbséget sem megállapítani. Az egységes és folyamatos jogsértés fogalmára vonatkozóan az ítélkezési gyakorlatban lefektetett elveket ugyanis a kifogásközlés 164–166. pontja elemezte, és a határozat (145)–(148) preambulumbekezdése megismételte. Ráadásul a kifogásközlés 168. pontja a versenynek a kolin-klorid-piacon való megszüntetésére irányuló közös célkitűzésre, egy megegyező versenyellenes célkitűzésre, és egy egységes gazdasági célkitűzésre hivatkozik, azaz a kolin-klorid világpiacán az árak szokásos alakulásának torzítására. Ugyanezek az okok vezették arra a Bizottságot, hogy a határozatban azt állapítsa meg, hogy egységes és folyamatos jogsértésről van szó. A Bizottság hatáskörének az EGT-n belül hatást kifejtő jogsértésekre történő korlátozása lenne, ha erre a területre kellene összpontosítania a határozat (150) preambulumbekezdésében. Ráadásul a Bizottság a kifogásközlésbe belefoglalt minden, az egységes és folyamatos jogsértés fogalmának a jelen esetben történő alkalmazására, illetve a jogsértés tartamára és súlyára vonatkozó szükséges elemet, a BASF védelemhez való jogának teljes mértékben való tiszteletben tartása végett.

144 Mindenesetre feltéve, hogy a kifogásközlés és a határozat fogalmai között eltérés van, az első tartalmazta a BASF számára az egységes és folyamatos jogsértésre vonatkozó következtetéssel kapcsolatos meghallgatásra való lehetőséghez szükséges információkat, tiszteletben tartva a védelemhez való jogát.

145 Az egységes és folyamatos jogsértés fogalmának állítólagos téves alkalmazását illetően a Bizottság elutasítja a két kartellben résztvevők különbözőségére alapított elvet (lásd a fenti 134. pontot). Először is a Bizottság soha nem hivatkozott „két kartellre", és másodszor a jogsértésben érintett vállalkozások közül legalább három (a BASF, az UCB és az Akzo Nobel) ugyanaz volt. A tény, hogy a Bizottság nem rendelkezett azt alátámasztó bizonyítékokkal, hogy a Bioproducts, a Chinook és a DuCoa továbbra is részt vettek a jogsértésben 1994. április 20-a után (lásd a fenti 9. pontot), nem jelenti azt, hogy az európai szintű jogellenes magatartás elkülönült jogsértéssé vált ettől az időponttól kezdve.

146 Ráadásul mesterséges és valószerűtlen lenne úgy érvelni, hogy új, elkülönült, a fennmaradó vállalkozásokra kiterjedő kartell jön létre, valahányszor egy vállalkozás belép valamely kartellbe, vagy abból kilép. Ez különösen igaz akkor, ha a kartell egy ugyanazon termékpiacot érintő, lényegében ugyanazon gazdasági célkitűzéseket követő, ugyanazon versenyellenes jelleggel rendelkező és a vállalkozások kemény magja által hosszú távon fenntartott magatartásban nyilvánul meg. Az a tény, hogy az európai gyártók versenyellenes tevékenysége átalakult, sőt intenzívebbé vált az északamerikai gyártók kivonulása után, nem változtat a kartell folyamatos jellegén, sem a fő célkitűzésén, amelynek megvalósítása továbbra is a feldolgozók felett gyakorolt ellenőrzéstől, valamint a piacok felosztásától függött. A kartell résztvevői által világ- és európai szinten elfogadott magatartás másrészről ugyanolyan jellegű (ügyfelek és piacok felosztása, feldolgozók ellenőrzése, minősített információk cseréje, árak rögzítése) és egységes célkitűzést követ, úgymint a kolin-klorid tekintetében a verseny szokásos feltételeinek torzítása az EGT-ben, a kolin-klorid árának mesterségesen megemelt szinten történő rögzítése végett.

147 A Bizottság tehát nem követett el hibát és nem mondott ellent a fenti 39. pontban hivatkozott vitaminok-ügyben kifejtett elméletének, amikor úgy találta, hogy az európai gyártók magatartása 1994-től az észak-amerikai gyártókkal kötött korábbi megállapodások folytatásából állt. A Bizottság szerint ez utóbbiak ugyanis egészen sajátos érdekkel rendelkeztek, egyrészről azzal kapcsolatban, hogy Európában megemelt árakat alkalmazzanak azért, hogy a működésük szerinti régiókban az árakat emelt szinten tudják tartani, másrészről, hogy biztosítsák az európai feldolgozók feletti ellenőrzést azért, hogy megakadályozzák őket a másik piacok felé irányuló alacsony áron történő kivitelben. Ennélfogva e gyártók európai piacról történő kivonulása nem járt az e piaccal kapcsolatos érdekeltségük megszűnésével.

Ha elfogadnánk, amint azt a BASF sugallja, hogy a gyártóknak nem ugyanazok voltak az érdekei és a célkitűzései, mint az európai gyártóknak, lehetetlen lenne magyarázatot adni a kartell világszinten történő végrehajtására.

148 A Bizottság továbbá meglepetését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a BASF vitatja a kartell egységes és folyamatos jellegét, mivel ezt a kifogásközlésre adott válaszában nem tette.

149 A Bizottság kiemeli, hogy a kartell két szintje között nem volt megszakítás, mivel a minimálárak és a feldolgozók ellenőrzése volt a Johor Bahru-i találkozó tárgya 1994 áprilisában (lásd a fenti 9. pontot), valamint hogy a kartellt 1994 márciusában valósították meg Európában.

150 A Bizottság vitatja az UCB érveinek megalapozottságát is. Kiemeli, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint annak meghatározásához, hogy valamely jogsértés egységes és folyamatos-e vagy az több, különálló jogsértésből áll, szükséges lényeges elem a célkitűzés közössége, azaz jelen esetben az EGT piacán a verseny befolyásolása a kolinklorid-ágazatban (a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 113. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 186. pontja; és a T-21/99. sz., Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1681. o.] 67. pontja). Ez a befolyás először az észak-amerikai gyártóknak az EGT piacról történő kivonulásában és másodszor ugyanezen földrajzi piac felosztásában nyilvánult meg. Az elemek azon csoportja, amelyre a Bizottság értékelését alapozta, az ugyanazon vállalkozásoknak az EK 81. cikk szerinti kartellben való részvétele, az érintett tevékenységek időbeli folytonossága és a versenyellenes intézkedések, valamint a célzott hatások azonossága.

151 Az észak-amerikai gyártók tudták, vagy tudniuk kellett, hogy az EGT-piacról való kivonulásuk logikus következménye a piacnak az európai gyártók közötti felosztása lesz. A világszintű felosztásnak ugyanis nem lett volna semmi értelme, ha azt nem követi közösségi szintű felosztás, amelyre viszont nem lett volna lehetőség a korábbi világszintű megállapodás hiányában. Azonkívül, hogy a világszintű és európai szintű jogsértések egységes jogsértésnek minősülnek, és ugyanazon célt követik, ugyanazon vállalkozásokra is terjednek ki egy folyamatos időszakban és azonos magatartás követése céljából. Az észak-amerikai gyártóknak a kartell európai szintjétől való távolmaradása a Bizottság szerint nem változtat annak célkitűzésén, sem a folyamatos jogsértésként történő minősítésén, különösen mivel az EGT-piacról való kivonulásuk torzította a versenyt ezen a piacon.

152 Ez utóbbi megállapítást illetően a Bizottság vitatja az UCB azon állítását, amely szerint nem történt megállapodás világszinten az EGT árairól. A DuCoa képviselőjének a határozat (85) preambulumbekezdésében szereplő nyilatkozata (lásd a fenti 137. pontot) kizárólag egy 1993. januári találkozóra hivatkozott. A ludwigshafeni megállapodás ugyanis az európai árakat is érintette, amint azt a határozat (77) preambulumbekezdése is kimondja.

153 Egyébként a kartell világszintjén kötött megállapodások elengedhetetlenek voltak ennek európai szintű megvalósításához, mivel ahhoz, hogy az európai piacot fel lehessen osztani a megemelt árak fenntartásával az európai gyártók között, e gyártóknak biztosnak kellett lenniük abban, hogy nem állnak versenyben az észak-amerikai gyártókkal. A földrajzi piacok különbözősége, amely piacok felosztása a kartell valamennyi szintjét érintette, nem releváns elem, mivel az említett felosztások lehetővé tették a kolin-klorid jövedelmezőségének mesterséges növelését, ami a kartell egyedüli célja volt. Az egységes és folyamatos jogértés elméletének célja, hogy ne lehessen mesterségesen felosztani azt, ami alapjaiban egységes, azaz az ugyanazon célkitűzést követő tevékenységek összességét. Jelen esetben a világpiac felosztása nélkül nem lett volna értelme az európai szintű piacfelosztásnak, és az európai szintű felosztás nélkül a világkartell nem hozott volna hasznot.

154 Így, a Bizottság szerint az emelt árak Európában történő fenntartása lehetővé tette az észak-amerikai gyártók számára, hogy hasonló feltételeket alkalmazzanak az amerikai piacon. Az UCB állításával ellentétben, az európai árakat ténylegesen megvitatták, mivel a világszintű árakról szóló bármilyen megállapodásnak szükségképpen előfeltétele az árak európai szintű rögzítése. A feldolgozók ellenőrzése annyiban érdekelte az észak-amerikai gyártókat, hogy el kívánták kerülni az EGT-ből kiinduló alacsony áron történő kivitelt, míg az európai gyártók célja az EGT-ben a feldolgozók általi alacsony árakon történő eladások megakadályozása volt.

155 Ráadásul a fenti 139. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 369. és 374. pontja megcáfolja az UCB elméletét azzal, hogy helyteleníti a piacfelosztásra vonatkozó ugyanazon szabályösszesség mesterséges szétválasztását. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az európai szintű megállapodások a világszintű megállapodások folytatásának és végrehajtásának minősülnek azáltal, hogy a világszintű felosztás helyébe egyszerűen az európai nemzeti piacok felosztását léptetik. Ez a behelyettesítés csak azért volt lehetséges, mivel a világszintű megállapodások befejeződését követően a felek azokat továbbra is végrehajtották, és az észak-amerikai gyártók – a világszintű megállapodásokat alkalmazva – továbbra is kívül maradtak az európai piacon. Az UCB összekeverte a világszintű megállapodások fennmaradását hatásaik fennmaradásával. Ennek egyáltalán nem mond ellent annak elfogadása, hogy a kartell világszinten véget ért, de az európai szint az, ahol a világszintű megállapodások előnyeiben részesült. Ilyen körülmények között a nem egyidejűség nem változtat a jogsértés egységes és folyamatos jellegén.

156 Az egységes jogsértés fogalmának az elévülési szabályok megkerülése céljából történő alkalmazására alapított kifogást illetően a Bizottság hangsúlyozza, hogy nem törekszik pénzügyi haszonszerzésre a bírságok kiszabása révén, valamint hogy nem célja a magasabb összegek kiszabása. A Bizottság máskülönben a kiindulási összeg kiszámításánál a világpiaci részesedéseket vette figyelembe, és nem az európai részesedéseket. Ha az európai részesedéseket vette volna figyelembe, magasabb összegeket kellett volna kiszabnia. Az észak-amerikai gyártókat illetően a Bizottság hangsúlyozza, hogy magatartásukat a jogsértés teljes tartama tekintetében szankcionálta volna, ha világszintű cselekményeik nem évültek volna el.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

Előzetes észrevételek

– A BASF érvelésének terjedelméről

157 Először is meg kell állapítani, hogy e jogalap első része azt próbálja bizonyítani, hogy ellentmondás van a kifogásközlés és a határozat között az egységes és folyamatos jogsértés világszintű és európai tevékenységeinek minősítését illetően. E rész egy külön jogalapot képez, amely a BASF védelemhez való jogának ezzel kapcsolatban történt megsértésén alapul, így ezt – amennyiben szükséges – a világszintű és európai tevékenységek egységes és folyamatos jogsértésnek minősítésekor elkövetett jogban való tévedésen alapuló jogalap vizsgálata után kell megvizsgálni. Amennyiben az Elsőfokú Bíróság azt állapítaná meg, hogy e minősítés során jogban való tévedés történt, és ennélfogva azt el kell utasítani, a védelemhez való jognak az ezzel kapcsolatban történt megsértése esetleges megállapítása nem bírna következménnyel (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [az ún. Ciment-ítélet, EBHT 2000., II-491. o.] 3436. pontját, valamint a T-210/01. sz., General Electric kontra Bizottság ügyben 2005. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-5575. o.] 633. pontját).

– Az egységes és folyamatos jogsértés fogalmáról

158 Egyes jogellenes tevékenységek egységes jogsértésként vagy több különálló jogsértésként történő minősítése elvben befolyásolja a kiszabható bírságot, amennyiben a több

különálló jogsértés megállapítása több különálló bírság kiszabását vonhatja maga után, minden egyes esetben a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében meghatározott határokon belül. Ugyanakkor a több különálló jogsértés megállapítása kedvező lehet a résztvevők számára, amennyiben e jogsértések közül van olyan, amelyik már elévült (lásd ebben az értelemben a fenti 43. pontban hivatkozott vitaminok-ítélet 72. pontját).

159 Az egységes jogsértés fogalma kapcsolódhat megállapodásokban, összehangolt magatartásokban, illetve a vállalkozások társulásainak döntéseiben megnyilvánuló versenyellenes magatartás jogi minősítéséhez (a fenti 150. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 112–114. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-1/89. sz., Rhône-Poulenc kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-867. o.] 125–127. pontja; a T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben (ún. „PVC II” ügy) 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 696–698. pontja, valamint a fenti 150. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 186. pontja).

160 Az egységes jogsértés fogalma kapcsolódhat a versenyjog megsértésért való felelősség személyes jellegéhez is. Azon vállalkozás, amely az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozó megállapodásokban vagy összehangolt magatartásokban megnyilvánuló, az egészében vett jogsértés megvalósulásához hozzájáruló – neki betudható – magatartással vett részt valamely jogsértésben, felelősnek tekinthető az említett jogsértésben való részvételének teljes időtartamát tekintve az ugyanezen jogsértés keretében másik vállalkozások által megvalósított magatartásokat illetően is. Ez a helyzet áll fenn, amennyiben a szóban forgó vállalkozás tudatában volt a többi résztvevő jogsértő magatartásának, vagy ésszerűen előre láthatja ezeket, és kész vállalni a kockázatot. E következtetés a több gazdasági szereplő által elkövetett jogsértésért való felelősségnek a jogsértés egészében való részvételük függvényében történő betudásával kapcsolatban a tagállamok jogrendjében széleskörűen elterjedt elméletből ered. Nem ellentétes tehát azon elvvel, amely szerint az ilyen jogsértésekért a felelősség személyes jellegű, nem hagyja figyelmen kívül a terhelő bizonyítékok külön vizsgálatát, és nem sérti az érintett vállalkozások védelemhez való jogát (a fenti 150. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 83., 84. és 203. pontja, valamint a fenti 150. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 231. pontja).

161 A Bíróság kimondta, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértése következhet vagy a közös piacon belüli verseny torzítására irányuló azonos cél miatt egy „egységes terv” részét képező cselekmények sorozatából vagy folytatólagos magatartásból. Ezen esetben a Bizottság a fenti cselekmények miatti felelősségét jogszerűen róhatja fel az összességében figyelembe vett jogsértésben való részvétel alapján (a fenti 66. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 258. pontja), abban az esetben is, ha bizonyított, hogy az érintett vállalkozás a kartellnek közvetlenül csak egy vagy néhány alkotóelemében vett részt (a fenti 159. pontban hivatkozott PVC II-ítélet 773. pontja). Hasonlóképpen, ha különböző vállalkozások eltérő szerepet játszottak a közös cél elérése érdekében, ez nem változtat a versenyellenes cél, és így a jogsértés fennállásán, ha minden vállalkozás a saját szintjén hozzájárult e közös cél eléréséhez (a fenti 157. pontban hivatkozott Ciment-ítélet 4123. pontja és a fenti 139. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 370. pontja).

162 A jelen esetben az, hogy a Bizottság a kartell világszintű és európai részét egységes és folyamatos jogsértésként minősítette, azzal a következménnyel járt, hogy egyetlen kartell létezését állapította meg, amely 1992. október 13-tól 1998. szeptember 30-ig tartott. Amennyiben azonban az Elsőfokú Bíróság úgy találná, hogy e két rész két külön jogsértést képez, következésképpen meg kellene állapítani, hogy a világszintű kartell, amely 1992. október 13-tól 1994. április 20-ig tartott, elévült (lásd a fenti 9. pontot). A határozat részleges megsemmisítésén túl e megállapítás hatással lenne a bírság kiszámítására mind a BASF, mind az UCB esetében.

163 Meg kell tehát vizsgálni, hogy – figyelemmel a fenti 159–161. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra – a Bizottság jogban való tévedést követett-e el, amikor a felpereseknek felrótt magatartásokat egységes és folyamatos jogsértésnek minősítette. E célból az előzetes észrevételek keretében ismertetni kell a Bizottságnak az erre vonatkozóan a kifogásközlésben elfogadott álláspontját, és azt össze kell hasonlítani a határozatban szereplő megállapításokkal.

– A Bizottságnak a kifogásközlésben elfogadott álláspontja és a határozatban szereplő megállapítások

164 A 2003. május 22-i kifogásközlés 111. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság abban az időben úgy vélte, hogy a kartell világszinten 1992 és 1998 között, európai szinten pedig 1993 márciusa és 1998 októbere között állt fenn. A Bizottság tehát úgy vélte, hogy a kartellt különböző szinteken hajtották végre: világszinten, regionális szinten, sőt nemzeti szinten, a résztvevőknek az érintett piacokhoz fűződő érdeke és kötelezettségvállalása szerint (a kifogásközlés 78. pontja). A Bizottság szerint a kartell a kolin-klorid gyártói közötti folytatólagos megállapodásban nyilvánult meg, amely lényegében világszintű megállapodásokat és európai szinten regionális „almegállapodásokat" tartalmazott (a kifogásközlés 79. és 84. pontja).

165 A kifogásközlés 168. és 169. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság értékelései szerint a kartell európai része a világszinten elfogadott elveknek sajátos alkalmazása volt, amit azon bizonyosság tett lehetővé, hogy az észak-amerikai gyártók a kolin-klorid Európába irányuló exportjával nem avatkoznak be az európai piacon. Ezek tehát Európával kapcsolatos „almegállapodások" voltak, a Bizottság által a kifogásközlésben többször is használt kifejezés szerint (lásd például a 79., 84., 90. és 169. pontot). Az észak-amerikai gyártókat illetően a Bizottság úgy találta, hogy a tevékenységek egészével kapcsolatos felelősségük azon a tényen alapul, hogy tudtak az említett „almegállapodások" létezéséről (a kifogásközlés 169. pontja).

166 Kitűnik tehát, hogy amikor a kifogásközlést a feleknek megküldte, a Bizottság úgy vélte, hogy a világszintű és európai megállapodások egységes jogsértést képeztek, amelynek megvalósításában minden egyes résztvevő sajátos szerepet játszott.

167 Ugyanakkor az észak-amerikai gyártók által a kifogásközlés tartalmára vonatkozóan benyújtott észrevételeket követően a Bizottság visszavonta az állítólagosan 1994. április 20. utáni, világszintű összejátszásra irányuló kapcsolatfelvételekre vonatkozó kifogásait (a kifogásközlés 121–123., 144–147., 149. és 151. pontja).

168 A Bizottság tehát e körülmények között fogadta el a határozatban szereplő álláspontot a szóban forgó megállapodások világszintű és európai szintje közötti kapcsolatot illetően.

169 A határozat (64) preambulumbekezdésében, „A kartell felépítése" cím alatt, a Bizottság kifejti, hogy a kartell „két különböző, de szorosan kapcsolódó szinten" működött. Ugyanezen preambulumbekezdés szerint a világszinten folytatott tevékenységek célja az árak világszinten történő emelése, valamint a kolin-klorid feldolgozóinak és forgalmazóinak ellenőrzése volt annak érdekében, hogy biztosítsák, hogy ez utóbbiak nem kínálnak alacsony áron kolin-kloridot, és hogy felosszák a világpiacokat azon megállapodás alapján, amely szerint az észak-amerikai gyártók kivonulnak az európai piacról.

170 A határozat (65) – az európai szintű találkozókkal foglalkozó – preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti, hogy ez utóbbiak a világszinten – beleértve a maguk az európai gyártók között – kötött megállapodás követését szolgálták azzal a céllal, hogy Európában emeljék az árakat és ellenőrizzék a feldolgozókat. E találkozók tehát nem csupán az EGT teljes területén, hanem a nemzeti piacokon történő, valamint az egyéni ügyfelekkel szembeni áremelésre is irányultak. Mindezt oly módon szervezték meg, hogy tiszteletben tartsák az európai gyártók piaci részesedéseit a jobb jövedelmezőségnek és a piacok stabilitásának biztosítása céljából. E stabilizációt a határozat (68) preambulumbekezdése szerint a versenytársak olyan földrajzi régiókba történő exportjának kizárásával vagy elkerülésével valósították meg, ahol más versenytársak jelentős piaci részesedéssel rendelkeztek. E tekintetben a lényeges elem ugyanezen preambulumbekezdés szerint azon megállapodás, amelynek értelmében az európai gyártók nem exportálnak Észak-Amerikába, és az észak-amerikai gyártók nem exportálnak az európai piacra. A piacok e felosztásának köszönhetően

az említett gyártók „stabilizálni" tudják a nemzeti piacukat, és javítani tudják a jövedelmezőséget a régiójukban. Megállapodás született arról is, hogy az árakat világszinten azonos szintre kell emelni. E megállapodás nem csupán a piac jövedelmezőségének javítását tette lehetővé, hanem a régiók közötti exportok destabilizációját is elkerülhetővé tette. E célkitűzések követése tette nélkülözhetetlenné a feldolgozók és forgalmazók ellenőrzését.

171 A határozat (69) preambulumbekezdése szerint a világszinten kötött megállapodások négy kapcsolódó versenyellenes tevékenységre irányultak: a világszintű árak rögzítése és emelése, a világpiacok felosztása (az észak-amerikai gyártók és az európai gyártók kivonulása az európai, illetve az észak-amerikai piacról), a forgalmazók és a feldolgozók ellenőrzése, és végül a kereskedelmileg érzékeny információk rendszeres cseréje a megállapodások végrehajtásának biztosítása végett.

172 A világ- és európai szinten tartott találkozók bemutatását követően a Bizottság tíz preambulumbekezdést szánt az egységes és folyamatos jogsértés fogalmának vizsgálatára, valamint a jelen esetben alkalmazandó elvekre. Ekképpen a határozat (145)–(148), „Az egységes és folyamatos jogsértés fogalma – Elvek" című preambulumbekezdésében a Bizottság fenntartotta a kifogásközlésben kifejtett érvelésének legnagyobb részét (lásd a fenti 166. pontot), a fenti 150. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítéletet idézve. Ugyanakkor a határozat (150)–(154) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti az egységes és folyamatos jogsértés elvének a jelen esetre történő alkalmazására vonatkozó új érvelése indokait.

173 A határozat (150) preambulumbekezdése szerint a világszintű megállapodások és az európai megállapodások azonos versenyellenes célkitűzést követtek: az EGT-n belüli verseny szokásos feltételeinek torzítását. Pontosabban az e két szinten kötött megállapodások összehasonlításából kitűnik, hogy az európai szinten kötöttek úgy tekinthetőek, mint azon világszintű megállapodások európai gyártók általi folytatásai, amelyeket eredetileg nem csupán az észak-amerikai gyártókkal, hanem maguk az európai gyártók egymással kötöttek, az árak emelését és a feldolgozók ellenőrzését

illetően. A Bizottság kifejti, hogy az egyes európai ügyfeleknek számlázott árak emelése érdekében az utóbbiakat felosztották az érintett európai gyártók között. Ahhoz, hogy e gyártók meg tudjanak állapodni e felosztásról, a Bizottság szerint nyilvánvaló, hogy tiszteletben kellett tartaniuk a világszintű piaci részesedéseiket Európában.

174 A határozat (151) preambulumbekezdése szerint az Akzo Nobel, az UCB és a BASF részt vettek a szóban forgó cselekményekben mind európai, mind világszinten, először világszinten megegyezve bizonyos az EGT-ben végrehajtandó cselekményekről, majd európai szinten összeülve folytatva ezeket. Az észak-amerikai gyártók nem vettek részt az európai találkozókon, mivel amikor ez utóbbiak kezdődtek, a világszintű megállapodások éppen véget értek. Ráadásul, még ha feltételezzük is, hogy az európai megállapodások 1994. március 14. előtt kezdődtek (amiről a Bizottság elismeri, hogy azt nem áll módjában bizonyítani), nem volt szükséges az észak-amerikai gyártóknak részt venniük azokban, amennyiben elfogadták, hogy kivonulnak az európai piacról.

175 A határozat (152) preambulumbekezdése szerint az észak-amerikai gyártók tudtak, illetve tudniuk kellett volna az európai megállapodásokról. Az európai gyártók fő célja, amit az észak-amerikai gyártók európai piacról való kivonulása révén kívántak elérni, az európai piac „stabilizációja" volt. Ugyanakkor e „stabilizáció" lehetetlen lett volna az európai gyártók közötti, további összejátszásra irányuló megállapodások nélkül.

176 Következésképpen a Bizottság a határozat (153) preambulumbekezdésében kifejti, hogy az európai gyártók valójában a világszintű megállapodások kezdetétől fogva az európai megállapodások végéig az EGT-n belüli verseny torzításában állapodtak meg.

A Bizottság szerint azon tény, miszerint az európai gyártók együtt az európai piac 80%-ával rendelkeztek, azt bizonyítja, hogy módjukban állt végrehajtani a megállapodásaikat azután is, hogy a világszintű megállapodások hatályukat vesztették.

A szóban forgó jogsértő magatartás minősítéséről

177 Meg kell állapítani, hogy a fenti 159. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében a világszinten folytatott versenyellenes tevékenységek, amelyeket a határozat (69) preambulumbekezdése ír le, önmagukban egységes jogsértést képeznek. E jogsértés megállapodásokból (a világszintű árak rögzítéséről és emeléséről, az északamerikai gyártók európai piacról való kivonulásáról, illetve a forgalmazók és a feldolgozók ellenőrzése), valamint összehangolt magatartásokból állt (érzékeny információk cseréje a résztvevők kereskedelmi magatartásának kölcsönös befolyásolása érdekében).

178 Ugyanez a helyzet az európai szintű versenyellenes tevékenységeket illetően, ezek önmagukban szintúgy egységes jogsértést képeznek, amely megállapodásokból (az EGT-n belül mind a nemzeti piacok, mind az egyéni ügyfelek tekintetében az árak rögzítéséről és emeléséről, az ügyfelek elosztásáról, a piaci részesedések felosztásáról és a forgalmazók és a feldolgozók ellenőrzéséről), valamint összehangolt magatartásokból állt (érzékeny információk cseréje a résztvevők kereskedelmi magatartásának kölcsönös befolyásolása érdekében).

179 Ugyanakkor ezen ítélkezési gyakorlatnak a jelen esetre való alkalmazásából nem következik automatikusan, hogy a világszintű és európai megállapodások együttvéve egységes és folyamatos jogsértés képeznének. Úgy tűnik, hogy az ítélkezési gyakorlat által érintett ügyekben az árak normális alakulásának torzítására irányuló közös cél létezése egységes jogsértés részeinek minősíti a különböző megállapodásokat és

összehangolt magatartásokat. E tekintetben nem hagyható figyelmen kívül, hogy e tevékenységek egymást kiegészítették abban az értelemben, hogy mindegyiknek a verseny egy vagy több következményével való szembenézés volt a célja, és a kölcsönhatás révén hozzájárultak a gazdasági szereplők által – az egységes célra irányuló átfogó terv keretében – kívánt versenyellenes hatás egészének megvalósításához.

180 E körülmények között meg kell jegyezni, hogy az egységes célkitűzés fogalma nem határozható meg a kolin-klorid piacán belüli verseny torzítására való általános hivatkozással, amennyiben a verseny érintettsége mint célkitűzés vagy mint tárgy az EK 81. cikk (1) bekezdése alá tartozó valamennyi magatartásnak a lényegéhez tartozik. Az egységes célkitűzés fogalmának ekképpen való meghatározása azzal a kockázattal járna, hogy az egységes és folyamatos jogsértés fogalma elveszti értelmének egy részét, amennyiben az lenne a következménye, hogy a valamely ágazatot érintő, az EK 81. cikk (1) bekezdésével tiltott különböző magatartásokat szisztematikusan egységes jogsértést képező elemeknek kellene minősíteni.

181 Meg kell tehát vizsgálni, hogy a megállapodások és összehangolt magatartások két csoportja, amelyet a Bizottság a határozatban egységes és folyamatos jogsértésként szankcionált, kiegészítik-e egymást a fenti 179. pontban leírtak értelmében. Egyébként maga a Bizottság indokolja meg az elméletét, amikor azon tényre hivatkozik, hogy a világszintű és európai megállapodások „szorosan kapcsolódóak" voltak (lásd a fenti 4., 142. és 169. pontot). E tekintetben figyelembe kell venni valamennyi körülményt, amely megalapozhatja vagy megkérdőjelezheti e kapcsolatot, mint például a szóban forgó különböző megállapodások és összehangolt magatartások alkalmazásának időtartamát, tartalmát (beleértve az alkalmazott módszereket), és ezzel kapcsolatosan azok célját.

182 A szóban forgó megállapodások alkalmazásának időtartamát illetően meg kell állapítani, hogy azon tény, miszerint a világszintű megállapodások legkésőbb 1994. április 20-án véget értek, azt jelenti, hogy ezen időponttól kezdődően az észak-amerikai gyártók már nem voltak kötelesek az Európába irányuló exporttól távol maradni. A Bizottság maga ismeri el az olyan – ezen időpontot követő – további találkozókra

vagy kapcsolatfelvételekre utaló bizonyítékok hiányát, amelyeken az észak-amerikai gyártók részt vettek volna, és amelyek révén rögzítették volna az EGT-n belüli árat, illetve megerősítették volna a kezdeti kötelezettségvállalásukat az Európába irányuló exporttól való tartózkodást illetően (lásd a határozat [165] preambulumbekezdését). Következésképpen azon értékelés, miszerint ahhoz, hogy – fenntartva az emelt árakat – az európai piacot fel tudják maguk között osztani, az európai gyártóknak biztosaknak kellett lenniük abban, hogy nem kell az észak-amerikai gyártók részéről versenyre számítaniuk (lásd a fenti 153. pontot), nem veszi figyelembe azon tényt, hogy a világszintű megállapodások 1994. április 20-tól kezdődően már nem voltak hatályban. Az európai piac felosztására vonatkozó megállapodások az Egyesült Államokból származó exportot megtiltó bármiféle megállapodás hiányában kerültek végrehajtásra.

183 Ráadásul nem fogadható el a Bizottság azon következtetése, miszerint a világpiacok felosztása nem járna semmilyen előnnyel a részt vevő vállalkozások számára az európai piac felosztása nélkül, és viszont (lásd a fenti 153. pontot). A jelen esetben az európai piacra irányuló export tilalmának célja az volt, hogy elkerülje ez utóbbi piac zavarait a kolin-klorid mesterségesen csökkentett áron történő eladásával, ami a túltermelés állandó költségei egy részének visszanyeréséhez vezetett (a határozat [39] és [68] preambulumbekezdése). E kereskedelmi veszély kizárása az európai piac felosztásától elkülönülő cél, mivel az előbbi eléréséhez – mint az a későbbiekben kifejtésre kerül – más mechanizmusok alkalmazása szükséges.

184 Következésképpen azok az európai megállapodások, amelyeket csak 1994. március 14-én, a schoteni találkozó során kötöttek, miután a felek megállapították a világszintű megállapodások kudarcát az 1993. novemberi Bruges-i és az 1994. áprilisi Johor Bahru-i találkozók folyamán (a határozat [92]–[95] preambulumbekezdése), e szempontból az európai és észak-amerikai piacokról való kölcsönös kivonulásra vonatkozó megállapodáshoz képest önálló hatállyal bírtak. E megállapítás még inkább megalapozott a világszintű megállapodásra irányuló (az 1994. április 14. és 20. között Johor Bahruban tartott találkozó során történt) kísérletek formális megszűnését követő időszak esetében. A Bizottság tehát tévesen állapítja meg a határozat (68) preambulumbekezdésében, hogy az európai gyártók a világpiacok korábbi felosztásának köszönhetően tudták „stabilizálni” az EGT-n belüli piacot, mivel az előbbi piacok már nem voltak felosztva az észak-amerikai és az európai gyártók között az európai szintű megállapodások végrehajtásának időszakában.

185 Egyébként amikor a Bizottság úgy érvel, hogy a világszintű megállapodások formális megszűnését követően a felek azokat továbbra is végrehajtották, és az észak-amerikai gyártók – a világszintű megállapodásokat alkalmazva – továbbra is kívül maradtak az európai piacon (lásd a fenti 155. pontot), ellentmond a határozat (165) preambulumbekezdésének, amely szerint nem rendelkezett olyan további találkozókra vagy kapcsolatfelvételekre utaló bizonyítékokkal, amelyeken az észak-amerikai gyártók részt vettek volna, és amelyek révén rögzítették volna az EGT-n belüli árat, illetve megerősítették volna a kezdeti kötelezettségvállalásukat az Európába irányuló exporttól való tartózkodást illetően (lásd a fenti 9. pontot).

186 Amikor a tárgyalás során erről kérdezték, a Bizottság kifejtette, hogy ezen érveléssel nem arra kívánt hivatkozni, hogy a világszintű megállapodás fennmaradt a határozatban megállapított megszűnése után is, hanem hogy a gyakorlatban az érintett vállalkozások magatartása többé-kevésbé azonos maradt ahhoz képest, mint amikor a megállapodások még hatályban voltak. Ennélfogva különbséget kell tenni e körülmény és a határozat (165) preambulumbekezdésében említett körülmény között, mely utóbbi a világszintű megállapodások időtartamára vonatkozik.

187 Meg kell állapítani, hogy e különbségtétel, amely egyébként ellentmond a Bizottság beadványainak (lásd a fenti 155. pontot), az EK 81. cikk téves értelmezésén alapul. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 81. és 82. cikk által bevezetett versenyjogi rendszer a megállapodások, illetve az összejátszás vagy együttműködés bármi más hasonló formájának gazdasági eredményeire irányul inkább, mintsem a jogi formájukra. Következésképpen olyan kartellek esetében, amelyek már hatályukat vesztették, elegendő az EK 81. cikk alkalmazásához, ha hatást fejtenek ki a formális megszűnéseket követően (lásd az Elsőfokú Bíróság T-30/91. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1775. o.] 71. pontját, és a T-59/99. sz., Ventouris kontra Bizottság ügyben 2003. december 11-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5257. o.] 182. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Kitűnik, hogy a jogsértés időtartamát nem azon időtartam függvényében kell értékelni, amely ideje alatt a megállapodás hatályban volt, hanem azon időtartam függvényében, amely ideje alatt az érintett vállalkozások az EK 81. cikk által tiltott magatartást folytattak. A Bizottság elmélete nem ad magyarázatot arra, hogy amennyiben az észak-amerikai gyártók 1994. április 20-a után is a világszintű megállapodásokban meghatározott magatartást követték, miért nem került velük szemben bírság kiszabásra. A határozat (165) preambulumbekezdésének Bizottság által javasolt értelmezése tehát nem fogadható el.

188 A Bizottság által a T-111/05. sz. ügyhöz kapcsolódó viszonválaszban hivatkozott körülményt illetően, miszerint a világszintű kartell hatásai fennmaradtak a formális megszűnését követően (lásd a fenti 155. pontot), meg kell jegyezni, hogy – az előző pontban kifejtett megállapításhoz hasonlóan – az nem szerepel a határozatban. Nem fogadható el a Bizottság által a tárgyalás során nyújtott magyarázat, amely szerint a határozat (96) preambulumbkezdésében hivatkozik e körülményre, amennyiben kifejti, hogy az Észak-Amerikából az EGT-be irányuló export viszonylag alacsony szintű maradt a világszintű megállapodások megszűnését követően. A határozat (40) és (44) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy 1990-ben a kolin-kloridbehozatala közel 9%-a volt a piac becsült értékének a tizenkét tagállamból álló Közösségben, míg 1997-ben a kolin-kloridbehozatala elérte az EGT egész területén megvalósított eladások 9,3%-át. E számok nem támasztják alá a Bizottság elméletét, mivel azt jelzik, hogy a helyzet az európai piacra történő behozatalt illetően többé-kevésbé ugyanolyan volt a világszintű megállapodások lezárását megelőző időszakban, mint megszűnésük utáni időszakban, következésképpen e megállapodások nem befolyásolták lényegesen az európai piac szerkezetét az interkontinentális behozatalokat illetően.

189 Mindenesetre, még ha feltételezzük is, hogy a határozat (96) preambulumbekezdése lényegében az európai piac szerkezetében a világszintű megállapodások következtében állítólag bekövetkezett változásokra utal, amelyek megkönnyítették az európai megállapodások végrehajtását, e körülmény nem nyert bizonyítást. Az Elsőfokú Bíróság felhívta a feleket, valamint az Akzo Nobelt, hogy értékeljék a felperesek és az Akzo Nobel 1992. harmadik negyedévében – tehát a világszintű megállapodások kezdetén – birtokolt piaci részesedéseit az európai piacon (e szempontból beleértve a Közösség tagállamait, valamint az EFTA államait, amelyek 1994-ben az EGT-t alapították). Ugyanakkor a felek egyike sem terjesztett elő pontos ténybeli elemeket ezzel kapcsolatban, mivel a szóban forgó ügyletekre túl régen került sor. Ennélfogva a határozatból, valamint a közigazgatási aktából – amelyre a határozat visszautal – következő tényezők alapján kell az értékelést elvégezni.

190 Amint a határozat (97) és (153) preambulumbekezdése is kifejti, az Akzo Nobel, a BASF és az UCB az európai piac több mint 75%-ával rendelkeztek abban az időszakban,

amikor az európai megállapodások kezdetüket vették (1994 márciusa), és így fel tudták osztani e piacot anélkül, hogy tartaniuk kellett volna a világ többi gyártójának magatartásától. Ugyanakkor e magas piaci részesedések nem tűnnek a világszintű megállapodások eredményének. A határozat (40) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy 1990-ben a kolin-klorid importja közel 9%-a volt a Közösség piaca értékének (3 525 tonna import a 40 000 tonnából). Az 1992. évnek, a világszintű jogsértés első évének első hét hónapjában az Észak-Amerikából Európába irányuló behozatal 2 900 tonna volt a 43 800 tonnát kitevő piacon, azaz az európai piac 6,6%-a (a határozat [71] preambulumbekezdése). Ugyanezen évben az Ertisa piacrészesedése legfeljebb 7,9% volt (a T-101/05. sz. ügyben benyújtott ellenkérelemhez csatolt közigazgatási akta 1999. oldala szerint 3 500 tonna termelési kapacitás). Amennyiben figyelembe vesszük az ICI hozzávetőleg 15%-os piacrészesedését (a negyedik európai gyártó, amely a szóban forgó tevékenységekben nem érintett, mivel hagyományosan csak a brit piacra szorítkozott) a határozat 152. lábjegyzete szerint, a fennmaradó legalább 70,5% az Akzo Nobel, a BASF és az UCB közös piacrészesedése volt 1992-ben. Meg kell tehát állapítani, hogy a világszintű megállapodások az európai piac szerkezetét illetően, és különösen a BASF, az UCB és az Akzo Nobel közös piacrészesedését illetően nem hoztak kellően jelentős változást ahhoz, hogy arra lehessen következtetni, hogy e megállapodásoknak köszönhetően tudta a három európai gyártó felosztani az EGT piacát.

191 E körülmények között nem fogadható el azon megállapítás, amely szerint az európai szintű megállapodások a világszintű megállapodások folytatásának és végrehajtásának minősülnek azáltal, hogy a világszintű felosztás helyébe egyszerűen az európai nemzeti piacok felosztását léptetik (lásd a fenti 155. pontot). Valamely versenyellenes megállapodás elvben nem tekinthető valamely másik, már véget ért megállapodás végrehajtása eszközének (lásd ebben az értelemben a fenti 139. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 363. pontját).

192 A két megállapodáscsoport által követett célt illetően a határozat (64)–(68) és (150)–(153) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság egységes versenyellenes cél létezésére hivatkozott, amely cél a mesterségesen megemelt árak elérésére irányult. Ugyanakkor jóllehet, hogy a világszintű megállapodás meghatározta a gyártók által alkalmazandó legalacsonyabb árakat (lásd például a határozat [77], [79], [85], [88], [90], [91] és [92] preambulumbekezdését), ezen eszköz egyetlen célja azonban e megállapodás lényegi elemének – azaz az Európából Észak-Amerikába

irányuló, és ezzel ellentétes irányú kivitel elkerülésének – védelme volt, és nem az európai piacnak az európai gyártók közötti felosztása. Ha a gyártók úgy döntöttek volna, hogy túl alacsony áron adnak el az európai feldolgozóknak és forgalmazóknak (a túltermelésükből adódóan), ez lehetővé tette volna az utóbbiak számára a határozat (151) preambulumbekezdése szerint, hogy versenyképes árakon exportáljanak kolin-kloridot az Egyesült Államokba. Az észak-amerikai gyártóknak cserébe nyilvánvalóan a megállapodás értelmében megfelelő magatartást kellett követniük az ügyfeleikkel (feldolgozókkal és forgalmazókkal) szemben az Egyesült Államokban.

193 A határozat (85) preambulumbekezdése szerint – amely a DuCoa nyilatkozatát idézi – „helyesen állítható, hogy amikor beismerte, hogy megpróbálták az árakat világszinten emelni, mindenekelőtt a távol-keleti és latin-amerikai árakról volt szó, az európai résztvevőkkel nem vitatták meg és nem is kötöttek megállapodást az észak-amerikai árakról, sem az európai árakról, és e kérdések semmilyen megállapodási kísérletnek nem képezték tárgyát.” Ugyanezen nyilatkozat szerint „az amerikai gyártók soha nem próbálták megszabni a kolin-klorid nyugat-európai árát […], azonban megemlítették, hogy ha az árak nagyon alacsonyak Európában, fennáll a veszélye, hogy a terméket reexportálják az Egyesült Államokba”. Ellentétben a Bizottság állításaival, e nyilatkozat megfogalmazása nem teszi lehetővé az olyan értelmezést, miszerint az kizárólag az 1993. januári találkozóra vonatkozna.

194 A határozat (152) preambulumbekezdésének első két mondatát illetően, amelyek szerint a világszintű és az európai rész közötti összekapcsolódást bizonyítja azon tény, hogy az európai piac stabilizációja, ami a világszintű megállapodás egyik célkitűzése volt, lehetetlen lett volna az európai gyártók közötti további összejátszásra irányuló megállapodások hiányában, ezen állítás téves feltételezésen alapul. Sem a határozatból, sem az Elsőfokú Bíróság előtt bemutatott iratok azon elemeiből, amelyekre a Bizottság támaszkodik, nem következik, hogy a piacoknak a világszintű megállapodás által célzott „stabilizációja” a jelen esetben az európai és amerikai piacoknak a továbbra is aktív gyártók közötti felosztásában nyilvánult volna meg.

195 Ezzel ellenkezőleg, amint az már megállapításra került (lásd a fenti 192. pontot), e „stabilizáció” célja a behozatali régióban érvényben lévő áraknál alacsonyabb áron történő interkontinentális kivitel elkerülése volt. A határozat (39) preambulumbekezdése szerint „amennyiben ez történik, [e behozatalok] az érintett mennyiségek csekély mértéke ellenére destabilizáló hatást gyakorolhatnak a behozatali régióban érvényben lévő árak szintjére, különösen amennyiben e szint viszonylag magas.” A határozat említett preambulumbekezdése kifejti, hogy az ilyen jellegű eladások vonzóak lehetnek az olyan vállalkozások számára, amely túltermeltek, és megpróbálják az állandó költségeik egy részét visszanyerni.

196 Azon tényt, hogy a piacok „stabilizációját” ekképpen kell érteni, megerősíti a határozat (68) – a világszintű kartell működésével foglalkozó – preambulumbekezdése, amely kifejti, hogy „[…] nem lehetett kizárni azt a kockázatot, hogy a gyártók olyan alkalmi eladások formájában szabadulnak meg a termelési többlettől, amelyek kizárólag az állandó termelési költségek fedezésére szolgálnak. Még ha csak csekély mennyiségre vonatkoznak is, az ilyen behozatalok megzavarhatják az árakat a behozatali piacon, amennyiben az ügyfelek kihasználhatják az esetleges eladásokat az árak csökkentésének elérése érdekében. A piac stabilizációja tehát a versenytársaknak az olyan földrajzi térségekbe irányuló exportja kizárásával vagy elkerülésével érhető el, amely térségekben más versenytársak jelentős piaci részesedéssel bírnak. E tekintetben a lényeges elem azon megállapodás volt, amely előírta, hogy az európai gyártók nem exportálnak Észak-Amerikába, az észak-amerikai gyártók pedig nem exportálnak az európai piacra. A piacok ezen felosztásának köszönhetően a többi gazdasági szereplő „stabilizálni” tudta a nemzeti piacát, és javítani tudta a jövedelmezőséget a régiójában.” Még ha feltételezzük is, hogy a „javítani a jövedelmezőséget a régiójában” kifejezéssel a Bizottság nem csupán az észak-amerikai gyártók kivonulására céloz, hanem az EGT piacának az európai gyártók közötti felosztására is, ezen értékelés nem fogadható el tekintettel a világszintű versenyellenes tevékenységek legkésőbb 1994. április 20-án történt befejezéséből levont következtetésekre (lásd a fenti 184–190. pontot).

197 Hozzá kell tenni, hogy – amint az a határozat (71) és (75) preambulumbekezdéséből, valamint a határozat 31. és 66. számú lábjegyzetéből is kitűnik – a világszintű megállapodás megvalósításának pillanatában valamennyi gyártónak volt termelési többlete, és e körülmény kedvezett a kolin-klorid alacsony áron történő interkontinentális exportjának, és ennélfogva fenyegette a világpiac stabilitását (lásd a fenti 192.

és 195. pontot). Következésképpen a világszintű megállapodás keretében a piacok „stabilizációjának" fogalma nem az európai és észak-amerikai piacok felosztására irányult, ahogyan azt a határozat (152) preambulumbekezdése sugallja. Azon tény, hogy az európai gyártók az európai piac felosztását csupán a világszintű kartell végén kezdték meg, amikor a résztvevők már megállapították ez utóbbi kudarcát (a határozat [93] preambulumbekezdése) azt támasztja alá, hogy a céljuk nem a világszintű megállapodásokban való részvétel volt a nekik fenntartott piacok későbbi felosztása végett. Egyébként meg kell állapítani, hogy a Bizottság a határozatban nem hoz fel semmiféle olyan bizonyítékot, amely e cél létezését támasztaná alá.

198 Ennek megfelelően az ellenőrzés, amelynek a forgalmazókat és a feldolgozókat alávetették, különbözik a tartalmát illetően a követett cél függvényében. A világszintű megállapodások keretében ezen ellenőrzés a kolin-klorid „megfelelő áron történő" számlázásának formáját öltötte (a határozat [69] preambulumbekezdésének c) pontja). Ezen intézkedést illetően a Bizottság a határozat (81) preambulumbekezdésében kifejti, hogy „[…] ezen ellenőrzése többek között annak biztosításával érhető el, hogy a feldolgozók a kartell résztvevőitől vegyék a kolin-kloridot, megfelelő feltételekkel. A Bioproducts feljegyzései a következőképp szólnak: »Ellenőriznünk kell a feldolgozók nyersanyagait. Hasznunk lesz az árak emelkedéséből.« Ugyanezen cél tűnik ki a (75) preambulumbekezdésben hivatkozott dokumentumból, amely szerint: »a feldolgozókat és a forgalmazókat megfelelő árak révén kell ellenőrizni.« Végül egy másik, a [ludwigshafeni] találkozóról származó dokumentum szerint: »Minden egyes [kolin-klorid] gyártó felelős a feldolgozók ellenőrzéséért a nemzeti piacán. Másik régióból származó folyékony [kolin-klorid] szállítása aláássa e szabályt, és károsítja a piacot.«" Következésképpen ezen ellenőrzés az európai és észak-amerikai gyártók találkozóin megbeszélt „legalacsonyabb" árak tiszteletben tartásával járt (a határozat [77] és [79] preambulumbekezdése).

199 Az ellenőrzés célját illetően a Bizottság a határozat (151) preambulumbekezdésében kifejti, hogy: „Az európai árak emelkedését illetően az észak-amerikai gyártók érdeke annak biztosítására korlátozódott, hogy az árak szintje Európában ne essen jelentősen a világ más régióinak árszintje alá. Amennyiben ennek veszélye nyilvánvalóan nem állt fent, mivel a feldolgozókat ellenőrzésnek vetik alá, a világszintű találkozók során az európai árakat – hacsak nem mint a világszinten meghatározott árak emelésének elemeit – nem volt szükséges külön vizsgálni". Ekképpen az ellenőrzés célja az volt, hogy megakadályozzák a forgalmazókat és a feldolgozókat abban, hogy

veszélyeztessék a megállapodások célkitűzését, azaz az európai és észak-amerikai piacokról történő kölcsönös kivonulást. Az e kölcsönös kivonulással kapcsolatos megállapodás résztvevői azonban legkésőbb 1994. április 20-án végett vetettek e megállapodásoknak a határozat (165) preambulumbekezdése szerint (lásd a fenti 185–187. pontot).

200 Ugyanakkor a forgalmazóknak és a feldolgozóknak az európai megállapodások keretében történő ellenőrzése a határozat (99) preambulumbekezdésének d) pontja szerint többféle formában is megnyilvánult: a kedvezményes áron történő eladások elkerülése (a forgalmazókat érintő intézkedések), annak biztosítása, hogy a feldolgozók a kartell résztvevőitől szerzik be a nyersanyagokat a megfelelő feltételekkel, a feldolgozók tájékoztatása a kartell résztvevői által megbeszélt új árszintekről, és kizárólagos kapcsolatok kiépítése. Ezen ellenőrzés célját illetően ugyanezen preambulumbekezdés kiemeli, hogy az a piacrészesedésekkel, az ügyfelek felosztásával és az árakkal kapcsolatosan az európai gyártók által kötött megállapodások hatékonyságát volt hivatott biztosítani.

201 Következésképpen az árakra vonatkozó világszintű megállapodások nem „kapcsolódnak szorosan" az EGT piacának az európai gyártók közötti – az előbbi megállapodások végleges megszűnését követő – felosztásához, amint azt a Bizottság állította. Ezt azon tény is alátámasztja, hogy e felosztáshoz más módszer alkalmazására volt szükség a határozat (65), (103), (105) és (113) preambulumbekezdése szerint, amely differenciált árak rögzítésében állt minden egyes európai gyártó minden egyes ügyfele tekintetében, annak érdekében, hogy ez utóbbiak egy adott, az európai szintű, összejátszásra irányuló megállapodások értelmében kijelölt gyártóhoz legyenek „beosztva". Ezen eredményt nem lehetett volna elérni egyetlen, az összes gyártó által alkalmazandó „legalacsonyabb" árra alapítva, mint ahogyan a világszintű megállapodásokban az meghatározásra került (a határozat [77] és [79] preambulumbekezdése).

202 Ráadásul semmi sem kényszerítette az európai gyártókat arra, hogy a világszintű megállapodások végét követően az azok keretében meghatározott „legalacsonyabb" árakra támaszkodjanak az európai ügyfelek felosztása érdekében. E körülmények között hatástalan a Bizottság azon érvelése, miszerint a „legalacsonyabb" ár világszinten történő rögzítése szükségszerűen az árak európai szinten történő rögzítésével jár.

203 Ki kell továbbá emelni, hogy a határozat nem tartalmaz semmi olyan elemet, amely alátámasztaná, hogy az európai gyártók megállapodtak volna az EGT piacának (akárcsak később) felosztásáról a világszintű kartell találkozóin, sem azt, hogy szándékukban állt volna a világszintű megállapodásokat felhasználni az EGT piacának későbbi felosztása megkönnyítése végett. A Bizottság egyébként elismeri a határozat (151) preambulumbekezdésében, hogy nem képes e körülményt bizonyítani. Amennyiben ez lett volna a helyzet, semmi sem indokolná, hogy az EGT piacának felosztásával kapcsolatos megállapodások kezdetét ne 1994. március 14. – az európai gyártók első találkozója – előtti időpontban határozza meg a Bizottság. Azonban nem ez volt a helyzet.

204 E körülmények között a határozat (151) preambulumbekezdése (lásd a fenti 174. pontot) nem releváns, amennyiben arra próbál magyarázatot nyújtani, hogy az észak-amerikai gyártók miért nem vettek részt az európai találkozókon. Ugyanis a (151) preambulumbekezdésnek e része olyan hatástalan érvre ad választ, amelyet az európai gyártók hoztak fel a közigazgatási eljárás során, és amely arra alapult, hogy a világszintű és európai megállapodások résztvevői nem voltak azonosak.

205 Ugyanígy a határozat (152) preambulumbekezdése (lásd a fenti 175. pontot) sem támasztja alá a Bizottság elméletét, amennyiben kifejti, hogy az észak-amerikai gyártók tudtak, illetve tudniuk kellett az európai megállapodások létezéséről. E megállapodások észak-amerikai gyártók általi ismeretének – egységes jogsértés megállapítása esetén – az lett volna a következménye, hogy az észak-amerikai gyártók felelősségét kiterjeszti a jogsértés egészére, feltéve, hogy az említett megállapodások összefüggésben állnak a világszintű megállapodásokkal (lásd ebben az értelemben

a fenti 139. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 371. pontját). Következésképpen e tényező nem lehet hatással az európai gyártók felelősségére, és nem alapozza meg az egységes és folyamatos jogsértés létezését.

206 Pontatlan tehát az az általános állítás, amely szerint az európai megállapodások úgy tekinthetők, mint az eredetileg nem csupán az észak-amerikai gyártók, hanem maguk az európai gyártók által az árak emelését és a feldolgozók ellenőrzését illetően kötött világszintű megállapodások folytatásai. Szükségszerűen ugyanez a helyzet azon értékelést illetően, amely szerint a megállapodások összessége egy kartellt képez, amelyből az észak-amerikai gyártók egy adott pillanatban kivonultak, és amelynek a jellemzőit a többi résztvevő e kivonulást követően módosította.

207 A fenti megfontolásokra tekintettel a Bizottság nem támaszkodhat a fenti 150. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 67. pontjára. Jóllehet igaz, hogy az olyan jogsértés esetében, amely kezdetben az előszigetelt csövek dán piacára irányult, majd egy megszakítást követően az egész európai piacra, az Elsőfokú Bíróság figyelembe vette a távfűtési piac ellenőrzésére irányuló egységes célt avégett, hogy az említett megállapodásokat egységes és folyamatos jogsértésnek minősítse, ezen értékelés más, hasonlóképp jelentős megfontolásokon is alapszik. Így ezen ítéletben az Elsőfokú Bíróság kiemelte – a Bizottsághoz hasonlóan –, hogy „a dániai kartell kezdetétől fogva [létezett] egy hosszabb távú cél, amely az ellenőrzésnek a piac egészére való kiterjesztésére irányult […], és nyilvánvaló folytonosság volt az 1994 végén az európai piacra vonatkozóan kötött új megállapodás és a korábbi megállapodások között a módszereket és a gyakorlatot illetően” (65. és 68. pont). Ráadásul a Bizottság által hivatkozott 67. pontban kiemelésre kerül, hogy az exportpiaci árak emelésének összehangolására vonatkozó első megállapodásból kitűnt, hogy „a dán gyártók kartellje a kezdetektől fogva túllépett a dán piac keretein”.

208 A jelen esetben azonban a Bizottság nem állapította meg, hogy a világszintű megállapodásokban való részvétellel a felperesek hosszabb távú célja az EGT piacának – az európai megállapodások keretében megvalósított – felosztása volt. A Bizottság nem bizonyította az egyes megállapodáscsoportok keretében használt módszerek és gyakorlatok közötti kapcsolatot sem.

209 A világszintű és európai megállapodások végrehajtása közötti átfedés hiányából (lásd a fenti 182. és 191. pontot), azon tényből, miszerint az európai és észak-amerikai piacokról való kölcsönös kivonulás és az EGT piacának az ügyfelek elosztásával végrehajtott felosztása eltérő módszerekkel megvalósított különböző célkitűzéseket jelentenek (lásd a fenti 192–202. pontot), és végül az európai gyártók azon szándékát alátámasztó bizonyítékok hiányából, miszerint a világszintű megállapodásokhoz annak érdekében csatlakoztak, hogy később megvalósítsák az EGT piacának felosztását (lásd a fenti 203. pontot), levont következtetésekre tekintettel meg kell állapítani, hogy az európai gyártók az EK 81. cikk (1) bekezdésének két különálló megsértését, és nem egy egységes és folyamatos jogsértést követtek el.

210 Következésképpen a határozatot meg kell semmisíteni, amennyiben bírságot szab ki a felperesekkel szemben a világszintű kartellben való részvételük miatt, amely jogsértést elévültnek kell nyilvánítani. E megsemmisítésnek a BASF-fel szemben kiszabott bírság kiszámítását illető következményét a lenti 212–223. pontban vizsgáljuk. E megsemmisítésnek az UCB-vel szemben kiszabott bírság kiszámítását illető következményét ez utóbbi felperes második jogalapja vizsgálatának keretében kell értékelni (lásd a lenti 235–241. pontot).

211 E körülmények között nem kell határozni a BASF védelemhez való jogának megsértésére alapított jogalapról (lásd a fenti 157. pontot).

A BASF-fel szemben kiszabott bírság kiszámításáról

212 Először is ki kell emelni, hogy az Elsőfokú Bíróság kérésére mind a felperesek, mind a Bizottság kifejtették a tárgyalás során a bírságok kiszámításával kapcsolatos értékelésüket arra az esetre nézve, ha a világszintű és európai megállapodások egységes jogsértésnek minősítésekor elkövetett jogban való tévedésre alapított jogalapot az Elsőfokú Bíróság megalapozottnak találná. Amint a fenti 120. pontban megállapításra került, a BASF együttműködésének a harmadik jogalap keretében történt értékelése nem érinti az ötödik jogalap Elsőfokú Bíróság általi értékelésének e csökkentéssel kapcsolatos következményeit.

213 Az 1/2003 rendelet 31. cikke által rájuk ruházott korlátlan felülvizsgálati jogkör a szankció jogszerűségének egyszerű felülvizsgálatán túl feljogosítja a közösségi bíróságokat arra, hogy a Bizottság értékelését a sajátjukkal helyettesítsék, és következésképpen a kiszabott bírságot vagy kényszerítő bírságot megsemmisítsék, mérsékeljék, illetve növeljék, amennyiben ezek összegének kérdése az értékelésükre van bízva (a fenti 65. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. és 62. pontja). Ennek keretében meg kell jegyezni, hogy az iránymutatás nem határozza meg előre a bírság közösségi bíróság általi értékelését, amennyiben az az említett jogkör keretében hoz határozatot (a T-49/02–T-51/02. sz., Brasserie nationale kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. július 27-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3033. o.] 169. pontja).

214 Következésképpen az Elsőfokú Bíróságnak gyakorolnia kell a korlátlan felülvizsgálati jogkörét, mivel a BASF az értékelésére bízta a vele szemben kiszabott bírság összegének kérdését.

215 E tekintetben elöljáróban meg kell vizsgálni a Bizottságnak a T-111/05. sz. ügyben előterjesztett ellenkérelmében megfogalmazott állítását, amely szerint a bírságok összegének újbóli kiszámítása feltételezi az európai gyártók csoportokba sorolásának

módosítását. Ezen állítás azon tényen alapul, miszerint a határozat e csoportba sorolást a jogsértésben 1997-ben, a jogsértés utolsó teljes évében részt vevő vállalkozások világpiaci részesedésére figyelemmel végezte el. Ezen értékelés alapján az UCB-t és az Akzo Nobelt (a 13,4%-os és 12%-os piaci részesedésükkel) a harmadik csoportba, a BASF-et pedig a 9,1%-os piaci részesedésével a negyedik csoportba sorolta a Bizottság (lásd a fenti 15. pontot).

216 Ugyanakkor mivel az egyetlen figyelembe veendő jogsértés az EGT piacát érinti (lásd a fenti 210. pontot), az európai gyártók csoportokba sorolásánál tekintetbe veendő piacrészesedések az e piachoz kapcsolódó részesedések. E módosítás azonban nem változtatná meg a vállalkozások csoportokba sorolását, sem a jogsértés súlya alapján megállapított kiindulási összegeket. A határozat (44) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy 1997-ben az Akzo Nobel és az UCB az európai piac 28,9%-ával, illetve 28,5%-ával rendelkeztek, míg a BASF részesedése 20,9% volt. A piaci részesedések e helyzete igazolja a Bizottság által végzett csoportokba osztás fenntartását az Akzo Nobel és az UCB azonos csoportba, és a BASF alacsonyabb csoportba sorolásával.

217 A kiindulási összegek általános szintjét illetően ezen összegeknek a határozat (202) preambulumbekezdésében meghatározottakkal megegyezőknek kell maradniuk. Ezen összegek a mind világszinten, mind európai szinten folytatott jogsértő magatartás különösen súlyos jellege, valamint a kolin-klorid európai piacának viszonylag alacsony értéke (52,6 millió euró 1997-ben) alapján kerültek meghatározásra, mely tényezők relevánsak maradnak abban az esetben is, ha egyedül az EGT-vel kapcsolatos jogsértést kell figyelembe venni.

218 Következésképpen a BASF esetében a jogsértés súlya címén meghatározott kiindulási összeg változatlanul 18,8 millió euró marad.

219 A BASF európai megállapodásokban történő részvételének időtartamát illetően a határozat (101), (102), (105) és (206) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy az 1994. november 29-én kezdődött az amersfoorti (Hollandia) találkozó során, és 1998. szeptember 30-án ért véget. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Bizottság

által javasolt megközelítés, azaz a kiindulási összeg 10%-kal történő emelése minden teljes év tekintetében, és 5%-kal történő emelése minden valamennyi további teljes hat hónapos időtartam tekintetében a jelen eset körülményei között jelentős eltérésekhez vezethet a felperesek között. Mivel a BASF-nek a jogsértésben való részvétele három évig és tíz teljes hónapig tartott, amennyiben az Elsőfokú Bíróság 5%-os emelést alkalmazna e tíz hónap figyelembevétele érdekében, figyelmen kívül hagyná a további négy hónapot. Meg kell továbbá jegyezni, hogy a jelen esetben az Elsőfokú Bíróság pontos bizonyítékokkal rendelkezik az egyes felperesek jogsértésben való részvételének időtartamát illetően, ekképpen módjában áll a bírságokat oly módon kiszámítani, hogy azok e részvétel pontos időtartamát tükrözzék, finomítva így az arányosságukat.

220 A korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében így az Elsőfokú Bíróság úgy találja, hogy 38%-os emelést kell alkalmazni a BASF jogsértésben való részvétele három év és tíz hónapos időtartamának figyelembevétele végett.

221 A BASF-fel szemben kiszabott bírság alapösszege tehát 25,944 millió euróban kerül megállapításra. Ezen összegre kell alkalmazni a visszaesés miatti 50%-os emelést (lásd a fenti 18. pontot), és így a bírság összege 38,916 millió euró lesz.

222 A BASF-fel szembeni bírság végső összege az együttműködés címén a tények nem vitatása miatti 10%-os csökkentést követően kerül meghatározásra. A BASF által az együttműködésével kapcsolatban előterjesztett bizonyítékokat illetően, amelyekre tekintettel további 10% csökkentésben részesült (lásd a fenti 87. pontot), emlékeztetni kell arra, hogy nem minősül az 1996-os engedékenységi közlemény hatálya alá tartozó együttműködésnek azon tény, hogy a vállalkozás olyan magatartásra vonatkozó információkat bocsát a Bizottság rendelkezésre, amelyek tekintetében a 17. és az 1/2003 rendelet alapján nem lehetne rá bírságot kiszabni (a fenti 108. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 297. pontja). Mivel az említett bizonyítékok kizárólag a világszintű megállapodásokra vonatkoztak, mivel a BASF által az európai megállapodásokkal kapcsolatban nyújtott információk csekély jelentőségűek voltak (lásd a fenti

116. pontot), mivel a világszintű megállapodásokkal kapcsolatos jogsértés elévült (lásd a fenti 210. pontot), és ennélfogva a BASF-re e tekintetben semmilyen bírságot nem lehet kiszabni, nem indokolt, hogy részesüljön a részére korábban e címen nyújtott 10%-os csökkentésben.

223 Ennélfogva a BASF bírságának összegét 35,024 millió euróban kell meghatározni.

7. *Az UCB által felhozott második, az 1996-os engedékenységi közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapról*

A felek érvei

224 Az UCB szerint a világszintű és az európai megállapodások között teendő különbség kihatással lenne az 1996-os engedékenységi közleménynek a vele szemben történő alkalmazására. Pontosabban, mivel az UCB volt az első vállalkozás, amely feljelentette a közösségi szintű titkos kartellt (lásd a fenti 19. pontot), és megfelelt az 1996-os engedékenységi közlemény B. szakaszában meghatározott valamennyi más feltételnek is, úgy véli, hogy jogosult a vele szemben egyébként kiszabott bírság összegének 75–100%-os csökkentésére.

225 Az UCB úgy érvel, hogy a Bizottságnak az 1996-os engedékenységi közlemény helyébe lépő, új, a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló bizottsági közleménye (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.; a továbbiakban: a 2002-es együttműködési közlemény) úgy rendelkezik, hogy a Bizottság minden bírság alól mentesíti azt a vállalkozást, amely

elsőként nyújt be olyan bizonyítékokat, amelyek alapján a Bizottság megállapíthatja az EK 81. cikk megsértését. Az alapvető jogok védelmének a közösségi jogrendben elismert követelménye a visszaható hatály elvének *in mitius* alkalmazását írja elő, amely nemzetközileg elismert általános jogelv, és amely együtt jár a büntetést kiszabó jogszabály visszaható hatálya tilalmának elvével. A Bizottságnak ezen elvet kell alkalmaznia valamennyi olyan eljárásban, amely a versenyjogi szabályok alkalmazása során szankciók kiszabásához vezethet. Következésképpen a Bizottságnak a 2002-es engedékenységi közlemény A. szakaszát, mint az 1996-os engedékenységi közlemény B. szakaszánál enyhébb „törvényt" kellett volna alkalmaznia, amennyiben az előbbi teljes mentességet vezet be anélkül, hogy a Bizottságnak a csökkentés mértékét illető mérlegelési jogkört hagyna, ahogyan azt az 1996-os engedékenységi közlemény tette. A 2002-es engedékenységi közlemény alkalmazása tehát az UCB-vel szemben kiszabott bírság alóli teljes mentességet vonta volna maga után.

226 A *lex mitior* visszamenőleges jellegének fogalma magában foglalja valamennyi különleges rendelkezés módosítását, amelyet valamely hatóság alkalmazni kíván valamely jogalannyal szemben, mint például a Bizottságnak a versenyjog területén kiszabott bírságokkal kapcsolatos közleményei. Ezen elv másrészt felülírja a 2002-es engedékenységi közlemény 28. pontját, amely a 2002. február 14-ét követő időszakra korlátozza az alkalmazását. Azon tény, hogy az UCB által az együttműködése idején élvezett jogos bizalom az 1996-os engedékenységi közleményen alapult, nem zárja ki a *lex mitior* elvének alkalmazását.

227 Mindenesetre az 1996-os engedékenységi közlemény alkalmazása arra kellett volna, hogy vezesse a Bizottságot, hogy ne szabjon ki bírságot az UCB-vel szemben, mivel e vállalkozás volt az első, amely az európai kartellről információkat szolgáltatott a Bizottság bárminemű kérését megelőzően, egy olyan pillanatban, amikor ez utóbbinak még nem volt tudomása e kartellről.

228 A Bizottság kiemeli, hogy e jogalap valójában az azon esetben levonható következtetések elemzése, ha az UCB által felhozott első jogalapot az Elsőfokú Bíróság megalapozottnak találná. Visszautal az említett jogalappal kapcsolatban kifejtett érvelésére, és úgy véli, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

229 Másodlagosan a Bizottság elismeri, hogy amennyiben a felperesek tevékenységei nem egy egységes és folyamatos jogsértés részét képezték volna, az UCB a vele szemben kiszabott bírság legalább 75%-os csökkentésében részesült volt. Ebben az esetben a bírság kiszámításának más elemei is módosultak volna, mint az egyéniesített bánásmód érdekében figyelembe vett időtartam, enyhítő és súlyosító körülmények, valamint forgalom.

230 A *lex mitior* visszaható hatályú alkalmazásának elvét illetően a Bizottság kiemeli, hogy igaz ugyan, hogy egy általános büntetőjogi elvről van szó, azonban a versenyjogi bírságokat kiszabó határozatok nem büntetőjogi jellegűek. Az ítélkezési gyakorlat nem támasztja alá a felperesnek a *lex mitior* kötelezően visszaható hatályú versenyjogi alkalmazására vonatkozó érvelését. Egyébként ezen elv alkalmazása a bírság jogalapjának – azaz a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének – módosítását feltételezi, amit nem módosított a 2002-es engedékenységi közlemény.

231 A Bizottság mérlegelési jogkörrel bír a bírságok összegének meghatározását illetően, amelyet az engedékenységi közlemények korlátoznak. Az ítélkezési gyakorlat megerősítette, hogy amennyiben a közlemények a 17. rendelet rendelkezéseinek keretében belül maradnak, a Bizottság jelentős mozgástérrel bír a bírságok szintjének a versenypolitikája szükségletei megfelelő meghatározását illetően. A Bizottságot e mérlegelési jogköre gyakorlásában egyébként csupán addig korlátozza az alkalmazandó közlemény, amíg hatályban van. A Bizottság kiemeli e tekintetben, hogy a 2002-es engedékenységi közlemény 2002. február 14-én felváltotta az 1996-os közleményt. Ugyanakkor az UCB által élvezett jogos bizalmat korlátozza az egyes közlemények – a jelen esetben az 1996-os engedékenységi közlemény – *ratione temporis* alkalmazása.

232 Mindenesetre a Bizottság kétségeinek ad hangot azzal kapcsolatban, hogy a 2002-es engedékenységi közlemény általánosságban kedvezőbb lenne az 1996-osnál. Ez nem vizsgálható a 2002-es engedékenységi közlemény rendelkezéseinek szelektív értékelése alapján. Ha nem így lenne, a Bizottságnak csak azokkal a vállalkozá-

sokkal szemben kellene e közleményt visszaható hatállyal alkalmaznia, amelyek azt kedvezőnek találják, és ez veszélyeztetné a Bizottság politikájának egységességét.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

A *lex mitior* alkalmazásáról

233 Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a visszaható hatály tilalmának elvével nem ellentétes azon iránymutatások alkalmazása, amelyeknek elméletben az a hatásuk, hogy emelik az elfogadásuk előtt elkövetett jogsértésekért kirótt bírságok szintjét, amennyiben az általuk megvalósított politika a szóban forgó jogsértés elkövetésének időpontjában ésszerűen előrelátható volt (a fenti 91. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 202–232. pont).

234 Következésképpen az a tény, hogy a Bizottságnak jogában áll – még ha feltételesen is – visszaható hatállyal alkalmazni az érdekeltek kárára olyan külső hatások előidézésére vonatkozó magatartási szabályokat, mint például az iránymutatás, kizárja ezen intézménynek a *lex mitior* alkalmazására vonatkozó kötelezettségét.

Az UCB-vel szembeni bírság kiszámításáról

235 Az UCB-vel szemben kiszabott bírság kiszámítása érdekében először is utalni kell a fenti 212–217. pontban kifejtett értékelésre.

236 Ezt követően azon tény, miszerint a Bizottságnak a jogsértés egységes és folyamatos jellegére vonatkozó értékelései hibásak, befolyásolja az UCB-vel szemben kiszabott bírság összegét az 1996-os engedékenységi közleményre történő hivatkozással. Amint azt a Bizottság elismeri (lásd a fenti 229. pontot), az UCB-re az 1996-os engedékenységi közlemény „Bírság alóli mentesülés, illetve a bírság összegének nagyon jelentős csökkentése" című B. szakaszának rendelkezései vonatkoztak volna, amennyiben a világszintű megállapodások az európai megállapodásoktól elkülönülő jogsértésnek, és ennélfogva elévültnek minősültek volna. E körülmények között meg kell állapítani, hogy az UCB feljelentette az európai kartellt a Bizottságnak, és megfelelt az 1996-os engedékenységi közlemény B. szakaszában meghatározott további feltételeknek (lásd a fenti 237. pontot).

237 Az 1996-os engedékenységi közlemény B. szakasza szerint:

„Az a vállalkozás, amely:

a) feljelenti a Bizottságnak a titkos kartellt azelőtt, hogy ez utóbbi határozat alapján megkezdené a kartellben részt vevő vállalkozások vizsgálatát, és anélkül, hogy elegendő információval rendelkezne ahhoz, hogy bizonyítsa a feljelentett kartell létezését;

b) elsőként szolgáltat meghatározó elemeket a kartell létezésének bizonyításához;

c) véget vet a jogellenes tevékenységben való részvételének legkésőbb addigra, amikor feljelenti a kartellt;

d) átadja a Bizottságnak az összes fontos információt, valamint az összes okiratot és bizonyítékot, amellyel a kartell kapcsán rendelkezik, valamint állandó és teljes együttműködést folytat a vizsgálat egész ideje alatt;

e) nem kényszerített egy másik vállalkozást arra, hogy részt vegyen a kartellben, és nem volt kezdeményező vagy meghatározó szerepe a jogellenes tevékenységben,

annak a bírságnak a minimum 75%-os mérséklése vagy a bírság alóli teljes mentesség kedvezményében részesül, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá."

238 E körülmények között a Bizottság által a jogsértés súlya alapján meghatározott (lásd a fenti 15. pontot) 12,9 millió euró kiindulási összeget 45%-kal kell emelni a jogsértés hozzávetőleg négy és fél éves időtartama alapján (1994. március 14-től 1998. szeptember 30-ig). Az alapösszeget tehát 18,705 millió euróban kell meghatározni.

239 Mivel nem került semmilyen más súlyosító körülmény megállapításra az UCB-vel szemben, az alapösszeget az együttműködése alapján bizonyos százalékkal csökkenteni kell. E százalék meghatározása végett figyelembe kell venni, hogy az UCB jelentette fel az európai kartellt, ami lehetővé tette a Bizottság számára, hogy jelentős bírságokat szabjon ki, amelyre csupán a világszintű kartell alapján, amely

már elévült az első beavatkozásának idején, nem lett volna lehetősége (lásd a fenti 9. pontot). Ráadásul a határozat (102), (105), (107), (108), (109), (114), (118), (119) és (120) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy az UCB által felfedett kilenc találkozó az EGT-t érintő jogsértés teljes időtartamát lefedték, mivel az Akzo Nobel által felfedett hat találkozó csupán közbeeső volt, amint az a (110), (112), (113), (115), (116) és (117) preambulumbekezdésből kitűnik.

240 Mindamellett az UCB a találkozók kicsivel kevesebb, mint kétharmadát jelentette fel. Ráadásul, bár az UCB a saját kezdeményezésére cselekedett, abban az időpontban, amikor ezen információkat nyújtotta (1999. július 26.), már tudatában volt annak, hogy a Bizottság vizsgálatot indított a világszintű kolin-klorid-kartellel kapcsolatban.

241 E körülmények között a fenti 238. pontban meghatározott alapösszeget 90%-kal kell csökkenteni, és így az UCB-vel szemben kiszabott bírság összege 1,870 millió euróban kerül megállapításra.

242 Mivel az UCB a harmadik jogalapját másodlagosan, arra az esetre hozta fel, ha az Elsőfokú Bíróság elfogadná a Bizottságnak a világszintű és európai megállapodások egységes és folyamatos jellegére vonatkozó elméletét (lásd a fenti 35. pontot), e tekintetben már nem kell határozni. Még ha az UCB azt kérte is e jogalap keretében, hogy semmilyen bírság ne kerüljön vele szemben kiszabásra, az érvelése akkor is elsősorban az egységes és folyamatos jogsértés fennállásán alapul, amit az Elsőfokú Bíróság nem fogadott el, másodsorban a 2002-es engedékenységi közlemény alkalmazásán (lásd a fenti 225. pontot), és harmadsorban azon a tényen, hogy az együttműködése hiányában a Bizottság nem szabhatott volna ki bírságot. A 2002-es engedékenységi közlemény alkalmazására alapított érvelés már elutasításra került (lásd a fenti 233. és 234. pontot), az Elsőfokú Bíróság a korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlásának keretében értékelte az UCB együttműködésének jelentőségét, és a vele szemben máskülönben kiszabott bírságot 90%-kal csökkentette.

243 Következésképen az UCB-vel szemben kiszabott bírságot 1,870 millió euróban kell meghatározni.

244 A fentiekre tekintettel először is meg kell semmisíteni a határozat 1. cikkének b) és f) pontját, amennyiben az a felperesekkel szemben jogsértést állapított meg a BASF esetében 1994. november 29-ét, az UCB esetében pedig 1994. március 14-ét megelőző időszak tekintetében, másodszor pedig a BASF-fel, illetve az UCB-vel szemben kiszabott bírságok összegét 35,024 millió, illetve 1,870 millió euróban kell meghatározni, és harmadszor a kereseteket ezt meghaladó részükben el kell utasítani.

A költségekről

245 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján részleges pernyertesség esetén az Elsőfokú Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy azt, hogy mindegyik fél maga viselje saját költségeit.

246 Mivel a T-101/05. sz. ügyben a BASF számos jogalapja tekintetében pervesztes lett, azonban az ötödik jogalapját illetően pernyertes lett, úgy kell határozni, hogy a felek maguk viselik saját költségeiket.

247 Mivel a T-111/05. sz. ügyben a Bizottság a kérelmei jelentős részének tekintetében pervesztes lett, úgy kell határozni, hogy a Bizottság viseli a saját költségeit és az UCB részéről felmerült költségek 90%-át.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (második tanács)

a következőképpen határozott:

1) A T-112/05. sz., Akzo Nobel kontra Bizottság ügyet ítélethozatal céljából elkülöníti a T-101/05. és T-111/05. sz. ügyektől.

2) Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-2/37.533 – kolin-klorid-ügy) 2004. december 9-én hozott, 2005/566/EK bizottsági határozat 1. cikkének b) és f) pontját megsemmisíti, amennyiben az a BASF AG-vel és az UCB SA-val szemben jogsértést állapított meg a BASF esetében 1994. november 29-ét, az UCB esetében pedig 1994. március 14-ét megelőző időszak tekintetében.

3) A T-101/05. sz. ügyben a BASF-fel szemben kiszabott bírság összegét 35,024 millió euróban állapítja meg.

4) A T-111/05. sz. ügyben az UCB-vel szemben kiszabott bírság összegét 1,870 millió euróban állapítja meg.

5) A kereseteket ezt meghaladó részükben elutasítja.

6) A T-101/05. sz. ügyben a felek maguk viselik saját költségeiket.

7) A T-111/05. sz. ügyben a Bizottság viseli a saját költségeit és az UCB részéről felmerült költségek 90%-át.

Meij Forwood Papasavvas

Kihirdetve Luxembourgban, a 2007. december 12-i nyilvános ülésen.

E. Coulon

hivatalvezető

A. W. H. Meij

elnökként eljáró bíró

Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei és a megtámadott határozat ..... II - 4960

Az eljárás és a felek kérelmei ..... II - 4968

A jogkérdésről ..... II - 4971

1. Előzetes észrevételek ..... II - 4971

2. A BASF által felhozott első jogalapról: a bírság összegének elrettentés címén való 100%-os emelése sérti a 17. és az 1/2003 rendeletet, valamint az iránymutatásokat ..... II - 4972

A felek érvei ..... II - 4972

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4974

3. A BASF által felhozott második jogalapról: a bírság összegének a visszaesés miatti 50%-os növelése, valamint e növelés téves kiszámítása miatt a jogbiztonság és az arányosság elvének megsértése ..... II - 4977

A felek érvei ..... II - 4977

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4980

4. A BASF által felhozott harmadik, az 1996-os engedékenységi közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapról ..... II - 4984

A felek érvei ..... II - 4984

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4989

Az 1999. május 6-i dokumentumról ..... II - 4991

Az 1999. május 17-i találkozóról ..... II - 4992

Az 1999. május 21-i információközlésről ..... II - 4996

Az 1999. július 23-i információközlésről ..... II - 4997

Az 1999. június 15-i jelentésnek és az 1999. június 23-i információközlésnek az 1999. május 26-i információkérés fényében történő értékeléséről ..... II - 4997

Az 1999. július 16-i információközlésről ..... II - 4998

A BASF-nek megítélt csökkentés átfogó értékelése ..... II - 4998

5. A BASF által felhozott negyedik, a bírságnak az 1996-os engedékenységi közleménytől függetlenül való, nem elégséges mértékű csökkentésére alapított jogalapról ..... II - 5000

A felek érvei ..... II - 5000

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 5002

6. A BASF és az UCB által előterjesztett, a világszintű és európai megállapodások egységes és folyamatos jogsértésnek történő minősítésével kapcsolatos jogban való tévedésre alapított jogalapról ..... II - 5004

A felek érvei ..... II - 5004

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 5013

Előzetes észrevételek ..... II - 5013

– A BASF érvelésének terjedelméről ..... II - 5013

– Az egységes és folyamatos jogsértés fogalmáról ..... II - 5013

– A Bizottságnak a kifogásközlésben elfogadott álláspontja és a határozatban szereplő megállapítások ..... II - 5016

A szóban forgó jogsértő magatartás minősítéséről ..... II - 5020

A BASF-fel szemben kiszabott bírság kiszámításáról ..... II - 5033

7. Az UCB által felhozott második, az 1996-os engedékenységi közlemény helytelen alkalmazására alapított jogalapról ..... II - 5036

A felek érvei ..... II - 5036

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 5039

A *lex mitior* alkalmazásáról ..... II - 5039

Az UCB-vel szembeni bírság kiszámításáról ..... II - 5039

A költségekről ..... II - 5043